

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacræ
Theologiæ Professoris, Cvrsus Philosophicvs Vniversvs**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Ex Introductione Ad Logicam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](#)

INTRODVCTIO
AD UNIVERSAM ARISTOTELIS
LOGICA M.
A U C T O R E
R. P. THOMA COMPTONO
E SOCIETATE IESU.
P R O O E M I V M,

Raetatus iste quem, Dialecticæ præfigimus, in tyronum, seu I.
 Logicæ candidatorum gratiam præmitti de more solet, tum ut Cur hic
tr. etatis
 vocibus prima facie peregrinis (iis præsertim, qui absolutis re- Logica
præfigantur)
 center literarum humaniorum studiis, ad dialecticas se exer-
 citationes recipiunt) eorum sensim aures assuecant, linguamque
 ut ita dicam, illius quam ingressuri sunt patriæ, ac loquendi
 modum addiscant, disputandique rationem ac methodum: tum ut
 habeant in quo veluti in levoiri palestræ, sese tantisper exerceant,
 & faciliores quasdam velitationes, concertationesque inter se
 umbratiles instituant, quo in solem educti ac pulverem expeditius in Dialectico stadio decer-
 tent: tum denique ut prægustatis quibusdam, acriori ad fontem, unde hi rivuli derivantur,
 perveniendi, plenoque inde ore bibendi studio ferantur.

Multum vero à veritate aberrare mihi videntur ij, qui hanc introductionem, quod-
 dam quasi Logicæ compendium nuncupant, & tabulam veluti illius Geographicam, in Non recte
vocatur
compendium
Dialectica,
seu summula
 qua omnes Dialecticæ partes summatim ac breviter suis quæque lineamentis adumbrentur:
 Multa namque disputantur in Logica (ut modò ab auctoribus tractatur) ut dum de præ-
 dicamentis agitur, prædicabilibus &c. de quibus nullus hic sermo: multa hic proponuntur;
 de quibus altum in Logica silentium. Mibi ergo dispositio potius quædam ad Logicam ap-
 pellari posse videtur; qua nimurum Auditorum animi præparantur a subtiliora illa ac su-
 blimiora quæ in Dialectica traduntur, & haurienda libenter & faciliter penetranda:
 Meritò hoc nomine vocata Introductio.

DISPUTATIO PRIMA.

De Termino.

SECTIO PRIMA.

De subiecto, Prædicato, & copula.

I.
 Compositum
 Logicum
 imitatur
 compofitum
 Physicum.

V.
 Tocompositum Physicum materiā for-
 mā, & unione, ita Logicum tribus con-
 stat, Subiecto, Prædicato, & Copulā, seu
 unione; adeo verum est, Ars Naturam
 imitatur. *Subiectum* à subiectendo no-
 men desumit, quod scilicet alteri subjaceat quodam-
 modo, ac supponantur, quā etiam de causā *Substratum*
 dici solet, munusque subit materiæ, cui prædicatum
 mentaliter accedit, dum de eo per intellectum affir-
 matur, sicque ut forma materiam physicæ, ita hoc
Subiectum intentionaliter afficit, & informat. Tan-

dem ut Unio extrema illa physica, ita copula (quæ
 semper est verbum *sum, es, fui*) subiectum & prædi-
 catum inter se connectit, & copular. Exempli gratia
 in hac propositione affirmativa; *Ignis est calidus. Ignis*
 est subiectum, *calidus*, prædicatum, est nexus inter u-
 trumque intercedens, eaque inter se uniens.

Advertendum verò, in propositione parum inter- II.
 esse quo loco voces collocentur: Nec enim situs In proposi-
tione non
spectatur
 verborum spectandus est sed sensus: quocumque
 enim loco verbum est statutum, in principio, medio, situs ver-
 vel fine; ut *Aqua est frigida, est frigida aqua; aqua frigida borum, sed*
est, eadem est propositio & est unionis munere fun- sensus.
 gitur, significatio enim ut dixi spectanda est, non ver-
 borum collocatio.

Ad ulteriore horum intelligentiam notandum, III.
 prædicari unum de altero perinde esse ac unum de Quid sit
unum de
 altero

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

Disputatio I. Introd. De Termino Sect. II.

altero prædicari.

altero affirmari, vel ut magis propriè loquamur, non est unum & alterum, sed idem semper est prædicatum & subjectum, alio tamen & alio modo conceptum. Exempli gratia, in hac propositione; *Petrus est doctus*, affirmat pronuntiantis id quod continetur sub voce *Petrus*, cum eo identificari quod continetur sub voce *doctus*; & sensus est, *habens Petreitatem est habens doctrinam*. Ratione ergo tantum differunt prædicatum & subjectum, & in subjecto consideratur *Petrus* ut substantia tali figuræ, colori &c. in prædicato verò ut substantia doctrinæ, seu ut eam in se continens. Et hic semper est sensus, sive intellectu fiat propositione, sive voce; idem enim voces significant quod conceptus, idem sermone interno & externo, illo nobis, hoc alijs dicimus: de quo disp. 2. Log. iterum recurret sermo.

IV.
Quid sit in Propositione negativa.

In propositione verò negativa contrarium contingit: ut enim in affirmativa Prædicatum identificari afferitur cum subjecto, ita in negativa per adhesionem particulae non unum de alio negatur, sicutque inter se mente vel voce separantur, & prædicatum removetur à subjecto: *Contrariorum enim contraria est ratio*. In propositione tamen negativa æquè requiritur verbum illud substantivum seu copula atque in affirmativa, alioquin propositione non esset. Non tamen ponitur simpliciter sed particulâ illâ negativâ non affecta. Unde hæc propositione *Album non est dulce* de nive prolatâ est vera, de lacte falsa.

V.
Sufficit in verbum ponam implicite.

Dum autem dicimus requiri copulam, seu verbum est, non est semper necessarium ut ponatur explicitè, sed sufficit adjectio illius implicita, ut in hac propositione *sol luctet*, ubi tacitè includitur verbum est: perinde enim sonat, ac si quis diceret, *est dicens*: Quod autem de tercia persona afferitur, idem de prima, idem de secunda dixeris, ut; *Ego scribo; Tu legis*, & de alijs hujusmodi.

SECTIO II.

Quæ sit natura & definitio Termini.

I.
Varia acceptiones Terminorum.

Terminus variè à varijs sumitur. Primo, pro fine cuiusque rei, sic lapis in campis fixus agri, rū limites significat: sic mors finis vitæ dicitur, & ultima linea rerum. Nonnumquam verò capitul etiam pro initio, sic primum & ultimum punctum in linea dicuntur illius termini. Hic in altâ acceptance de eo cum Dialecticis disputamus, cum aliquâ tamen ad hæc relatione, ut discursu reliquo patebit.

II.
Rejiciuntur aliquæ Terminorum definitio-

nes.

Terminum ergo in præsenti sic aliqui definiunt, & imprimis Sotol. I. summul. c. I. *Est vox significativa ad placitum ex quâ simplex constituitur proposicio*. Quæ definitio, ut alias ejus impugnationes omittam, hoc falsum peccat, quod non omni termino, sed soli vocali conveniat, nos autem termini in communi definitione inquirimus, & quæ omnibus logicis terminis conveniat.

III.
Voces non significative possunt esse Terminorum.

Secunda definitio aliorum est, *terminus est signum ex quo simplex constituitur proposicio*: ita docti quidam recentiores. Hæc definitio licet ob Doctorum auctoritatem sit probabilis, displicet tamen, quia voces non significantes, quæ proinde signa propriæ non sunt, possunt esse termini, ut in hac propositione, *biliti est vox*, nec enim ad rationem termini requiritur ut vox semper supponat pro alio à se distinto, sed sufficit ut supponat pro seipso. Voces etiam significatiæ, materialiter seu non ut significantes acceptæ, ut in hac propositione, *nomen est neutrius generis*, *amo est verbum*, non sunt propriæ signa, nec supponunt pro rebus à se significatis, sed pro seipso. Cum ergo ex his confici possit proposicio, non est cur excludantur à ratione terminorum, circa ipsa enim aliquid affir-

mamus vel negamus, & quædam de illis proprietates declaramus. Plures autem afferuntur termini definitio[n]es, quas ad amissim discutiendi nec otium est nec animus.

Dico ergo cum Aristotele primo Priorum c. I. *Terminus est extremum in quod resolvitur proposicio tamquam vera Tercia in predicatum & subjectum*: ita Toletus hic, & alij. Explicatur definitio, *extremum* ponitur loco generis, quia per hoc convenienter terminus cum punctis terminatibus, quæ sunt extrema lineæ, & cum alio quovis extremo rei cuiuscumque. Per alias particulæ differt ab omnibus alijs terminis vel extremitatibus, quæ, sub ea ratione qua termini aliarum rerum sunt, non ponuntur in propositione, nec in ea resolvitur proposicio tanquam in subjectum & predicatum, sed sunt affectiones quædam & partes quasi integrantes prædicatum & subjectum, ut sunt termini omnes syncategorematici, ut cùm dico, *Petrus est valde doctus*, prædicatum est *doctus*, *valde* autem per se nil significat, nec est prædicatum, sed affectio quædam prædicta, faciens illud aliter significare, quam sine hac particula significaret.

Ratio sumitur primo ex etymologia nominis, terminus enim dicitur à terminando, ergo illa solùm sunt termini, quibus congruit ratio terminandi. Deinde est opinio Aristotelis, quæ hoc ipso momenti plurimum apud quævis philosophiæ studiosum habere debet.

Dices, hinc sequi, propositionem posse esse terminum, proposicio enim potest esse subjectum, ut in hac propositione, *paries est albus est vera proposicio*, ubi subjectum est hæc proposicio *paries est albus*. Quod autem hoc sit falso, sic ostenditur, nam terminus est pars propositionis, pars autem realiter distinguitur à toto, ergo. Resp. concedendo sequelam cum enim de propositione integrâ affirmari aliquid possit, vel negari, poterit esse subjectum. Nec proposicio tantum, sed integer etiam syllogismus potest esse subjectum in propositione simplici seu categorica, ac preinde terminus; exempli g. si quis dicat, *omne totum est maius suâ parte, sed homo est totum*, & caput pars, ergo homo est major capite est bonus syllogismus, ubi integer syllogismus est subjectum. Ad id verò quod assertur, terminum scilicet esse partem propositionis, Resp. terminum esse partem propositionis, cuius est terminus, non autem illius cuius non est terminus, nec pars, sed totum: nil autem repugnat, id quod in se est totum quoddam, respectu alterius esse partem, ut in capite respectu hominis, linea respectu superficie, & omnium hoc clarissime appetit in exercitu, vel acervo lapidum. Sic proposicio per se sumpta, est totum quoddam, si tamen fiat subjectum alterius propositionis, erit pars illius & terminus.

Instabis, in hac propositione, *Petrus est homo est vera proposicio*, ibi prior pars, nempe *Petrus est homo*, non est proposicio, nec totum, sed tantum pars. Contra, ergo ibi proposicio, *Petrus est homo est vera proposicio*, est falsa, nam affirmat illa verba *Petrus est homo* esse propositionem, quod tamen est falso si proposicio non sint. Quod autem non constat & quiescat in ea mens tanquam in sensu aliquo integro, & completo, sed ulterius, tendat, nil obstat propositioni, sic enim nec in propositione hypotheticâ propositions categorica, ex quibus conflatur, essent propositiones, cùm mens ulterius tendat, ut in hac, *Petrus currit & Paulus scribit*, cùm tamen de essentia propositionis hypotheticâ sit constare ex duabus simplicibus, seu categoricis inter se copulatis. Sufficit ergo ad propositionem quod in ea sistere possit intellectus, esto de facto non sicut, sed tendat ulterius.

Dices secundò, bona definitio debet esse clarior definitio, sed hæc non est clarior, minor probatur definitio, primò,

Quid sit Definitio Termini. Sect. II. & III.

primò, nām definitur terminus per propositionem, sed &quē difficile est scire quid sit propositio, ac quid sit terminus, ergo:

Secundò, definitur terminus hac definitione per subjectum & prædicatum; subjectum autem & prædicatum sunt obscuriora termino in communi, nam includunt naturam termini, & aliquid illi superaddunt, nempe peculiarem rationem prædicati, vel subjecti, ergo.

IX. Resp. primò, posse nos cognoscere ordinem ad aliquid aliud, licet illud aliud non perf. Etē semper cognoscamus: v.g. non potest quis perfectè cognoscere relationem creaturæ ad Deum, qui ipsum Deum cognoscat, qui est illius ordinis seu relationis origo & terminus, & tamen difficilis est cognoscere Deum perfectè quam hanc relationem, ergo aliquando relatio ad aliquem terminum est cognitū facilior quam ipse terminus, quod & in praesenti potest contingere.

X. Resp. secundò, sufficere quod id quod ponitur in definitione, sit clarus quod nos, licet forte in se & re ipsa sit &quē vel magis difficultè, si enim nos aliunde habeamus aliquam notitiam illius per quod aliud definitur, poterimus majorem cognitionem illius quod ignoramus, per aliud quod intelligimus, comparare.

XI. Dices tertio, nostram sententiam esse contra omnes antiquos, nullus enim ex antiquis asseruit propositionem esse posse terminum, quod tamen à nobis supra concessum est, ergo. Resp. negando antecedens; ad probationem distinguo antecedens, nullus aut iquorum id asseruit explicitè, & expressis verbis concedo Antecedens; implicitè & equivalentibus, nego. Dum enim Aristoteles dicit prædictum & subjectum esse terminum, eadem opera affirmat propositionem posse esse terminum, cum prædicatum aut subjectum esse possit.

S E C T I O N . I I I .

Duba quadam solvuntur circa termini definitionem.

L. Quæres primò, utrum propositione categorica componens cum aliâ simili propositionem hypotheticam, ut *sol luctet & nix liquefacit*, sit in illa terminus. Resp. non esse, licet enim illæ duæ propositiones simplices sint extrema propositionis hypotheticæ, & inter se unitæ per conjunctionem & atque in illas resolvatur hypothetica propositione, non tamen in eas resolvitur tanquam in *prædicatum & subjectum*, una enim propositione ibi non est prædicatum vel subjectum respectu alterius, nec enim affirmo de sole luctente, nivē liquefcere, sed habent se quasi disparate. Unde in definitione termini à nobis traditæ genus non est tantum *ly extremum*, sed hæc omnia *extremum in quod resolvatur propositione*, differentia tanquam in *prædicatum & subjectum*.

II. Dices, ergo non convenienter inter se in ratione propositionis hypothetica & categorica, cùm una confiteat ex terminis, non altera. Resp. i. negando sequelam, nam essentia propositionis non explicatur in ordine ad terminos formaliter, sed in ordine ad affirmationem vel negationem unius de alio, Aristoteles enim primo Pforr. c.i. propositione definit, quod sit *aliquis de aliquo affirmativa negativa oratio*. Cum ergo in hoc, hypothetica conveniat cū categoricā, non differet ab cā nisi quod modum, nempe quod affirmet copulatè, & categorica solum simpliciter, quæ est mērē materialis differentia.

Deinde dico, habere propositionem hypotheticam terminos in quos tanquam in *subjectum & R.P. Th. Comptoni Philosophia*.

prædicatum resolvatur, non immediate, sed media-
tè; immediate enim resolvitur in duas propo-
nitiones categoricas, quæ, ut ibi termini non sunt, cùm in *Terminus*,
propositiones illæ duæ categoricæ subjectum &
prædicatum in propositione hypothetica non sint,
ut dixi nec esse possint, cùm non *ad se invicem, nec
de alijs, nec alia de ipsis affirmentur*. Mediata remen-
resolvitur in terminos, quia immediate resolvitur in
propositiones categoricas, quæ in terminos im-
mediate resolvuntur. Sicut equus & leo immediate
resolvi dicuntur in corpus & animam, seu materiam
& formam, mediata in puncta & partes propor-
tionales, quia materia corum & forma immediate in
illa resolvuntur.

Quæres 2. ut ùm verbum est, seu unio prædicati
& subjecti sit terminus? Certum est primò, si ma-
terialiter sumatur, posse esse terminum, ut si dicas,
est est verbum, est est unio, &c. Quæstio ergo proce-
dit in propositione formalī, & ubi exercet ratio-
nem unionis, ut in hac & similibus, *Petrus est homo*.

Probabilius mihi videtur etiam in his & simili-
bus propositionibus, unionem ad terminum reduci posse. Ratio est primò, quia termini syncatego-
rematici aliquo modo ad terminos reducuntur, ad
prædicatum tunc & subjectum tanquam affec-
tiones corum, sed unio est etiam affectio extre-
morum, ergo reduci poterit aliquo modo ad ratio-
nem termini. Major constat ex explicatione defin-
itionis termini suprà positâ. Minor probatur, unio
est nexus extremonum inter se, ergo essentialiter
ea afficit, sicut unio inter materiam & formam leo-
nis, vel hominis. Contra unio est terminus syncate-
gorematicus, per se nihil significans, sed faciens
extrema altera significare quam ante significabant,
cur ergo excludetur à ratione termini, latet syn-
categorematici, communis autem sensus Dialecti-
corum est terminos syncategorematicos esse ter-
minos, sic enim ab omnibus appellantur.

Dices, unio non potest esse prædicatum, vel sub-
jectum, ergo nec terminus, hæc est enim termini
definitio. Resp. primò, distinguendo consequens,
ergo nec terminus, stricte sumptu ratione termini,
concedo consequentiam, ergo nec terminus redu-
citur, nego; dicimus enim unionem seu est in tan-
tum esse terminum in quantum est affectio prædi-
cati & subjecti, qua ratione termini syncategore-
matici vocantur termini. Resp. secundò, distin-
guendo antecedens, non potest unio esse subjectum
vel prædicatum ut *quod*, concedo consequentiam,
ut *quod*, nego: esse autem subjectum vel prædicatum
ut *quod*, est esse rationem per quam aliqua sunt sub-
jectum & prædicatum, quod in praesenti contingit, *Quid sit effe-
tum vox homo, quæ ante non erat subjectum, &
ut quo.*

Dices secundò, unio in propositione essentialiter
est medium inter extrema, ergo non potest ullâ ra-
tione subire rationem extremitatis. Distinguendo antece-
dens, est medium simpliciter & ut *quod*, nego ante-
cedens, ut *quo* & secundum quid, concedo: unde *qua*.
non obstante hac unione, dicuntur nihilominus
extrema immediate inter se uniri, quod dici non
posset, si aliquid ut *quod* intercedere. Ex gr. rami
non dicuntur immediate uniri radici in arbore,
quia mediat trunca, nec manus humero, quia me-
diat brachium, anima vero & corpus, non obstante
unione intermedia, dicuntur ab omnibus im-
mediate

I V.

V.

VI.

VII.

mediatè inter se uniri, quia tantum mediat aliquid

VIII. ut quo.

Unde ad consequentiam Resp. primò, esto non possit esse extremum, potest tamen esse affectio extremitatis, quod sufficit ut sit terminus reductivus, ut supra dictum est. Resp. secundò, distinguendo consequens eodem modo quo antecedens, non potest esse extremum ut *quod*, concedo consequentiam, sic enim requireret aliam unionem qua uniuersitatis, & illa aliam, & sic in infinitum; non potest esse extremum ut *quo*, seu non potest esse ratio per quam aliud sit extremum, aut prædicatum & subjectum, nego.

IX.
Modus de-
fendendi
unionem
non esse Ter-
minum.

X.
An verba
extra propo-
sitionem sint
Termini,

XI.
Verba in de-
finitionibus
non impor-
tant actum,
sed potentiam.

XII.

Quod si quis defendere velit unionem non esse omnino terminum, cum sit essentialiter medium inter terminos, non abnuo; tunc vero interpretari debet definitionem termini ab Aristotele traditam, ut tantum intelligatur de subjecto & prædicato ut *quod*, seu de principali, quod non incongrue defendi potest.

Queres tertio, utrum vox homo v.g. extra propositionem sit terminus; videtur enim secundum nostram termini definitionem non esse, cum extra propositionem non sit prædicatum, nec subjectum, nam, nisi dum actu in propositione est, nihil de ea affirmitur vel negatur. Dico tamen, etiam extra propositionem, illam & similes voces esse terminos, ad hoc enim ut sint termini, sufficit quod aptitudinaliter seu potentia sint prædicatum & subjectum, id est, quantum est ex se, sint proximè aptæ ut constituant propositionem, & sicut in actu secundo prædicatum & subjectum. Unde actualis compositionis propositionis est proprietas tantum, non essentia termini.

Non est ergo ex hoc capire quin definitio termini ab Aristotele tradita sit essentialis, verba enim in definitionibus non important actum, sed potentiam; sic dicimus, planta est quae vegetat, animal quod sentit, homo qui ratiocinatur, & tamen actualis ratiocinatio non est de essentia hominis, sic enim homo dormiens non est homo. Item Porphyrius tractatu de quinque universalibus definit genus esse *id quod prædicatur de pluribus differentibus specie*, & tamen certum est actualē prædicacionem non esse de essentia generis.

Dices primò, si actualis compositionis propositionis sit proprietas termini, ergo semper reperitur cum essentiā, proprietas enim sine passio separari ab essentia non potest. At sanè qui hoc obicit, non videatur recordari quatuor esse proprietatum species, inter quas tertia earum est quae omni convenient, non tamen semper, ut rideat & ratiocinari proprietates sunt hominis, licet non rideat semper,

nec semper ratiocinatur.

Dices secundò, terminus à terminando dicitur, sicut & signum à significando, ergo non est terminus actu vel signum, nisi dum actu terminat & significat, ergo nullæ voices extra propositionem sunt termini. Concesso antecedente, nego consequentiam, non enim id est esse terminum actu & terminare actu, licet inde sumatur nominis etymologia, sicut juxta S. Thomam licet lapis dicatur à *lascando pedem*, est tamen actu lapis, quando non actu laedit pedem. Sic etiam ramus appensus est signum vini vendibilis, etiam quando nemini actu significat esse vinum illic vendibile. Sicut similiter licet mensura dicatur à mensurando, vina v.g. decempeda, vel modius, sunt tamen actu mensurae licet nullus actu iis utatur, ut enim actu mensurae sint, sufficit quod aptitudinem proximam ex parte sui habeant ad metiendum.

XI

Quares quartò, utrum literæ possint esse termini? Resp. si solitariè sumuntur, posse, ut si quis dicat, *A est litera, &c.* tunc enim possint componere propositionem, & esse prædicta & subjecta. Idem est *sunt esse termini* de vocibus non significativis. Si vero non sumuntur *minimis*, solitariè, sed ut componunt verba immediate, mediata propositionem, non sunt termini, sed constitutiva quedam & integrantia terminorum.

XIV.

Quares quintò, utrum definitio illa, quam ex Aristotele supra statuimus termini, essentialis sit, an accidentalis. Resp. licet actualitas illa quam verbis praeseferi, non obstat quo minus essentialis esse possit, ut suprà diximus, cum verba in definitionibus *Hac Terminis non importent actum, absoluè tamen puto non esse definitio est essentialis, sed accidentalem. Ratio est, quia essentialia aliquæ res est primus illius conceptus, ergo definitio illa quæ non traditur per primum seu principium conceptum, sed solum per secundarium, non erit essentialis, at hujusmodi est præfens definitio, ergo. Probatur subsumptum, traditur hæc definitio per resolvit, sed hic est tantum secundarius conceptus termini, non primarius, & proprietas ejus, non essentialis, ergo. Minor probatur, prius est terminus constitutus propositionem, seu esse aptum ad illam constituendam, quam resolvit, nihil enim resolvit potest in aliquid, nisi quod ex eo prius componitur; cum resolvere aliquid, sit illud in partes dissolvere, ergo prius est terminos esse aptos ad constitutandam propositionem, quam in illos posse propositionem resolvit, ergo posse constitutere propositionem est primarius termini conceptus, & illius essentialis. Unde essentialis termini definitio hoc modo à priori assignari posset, terminus est extremum, ex quo constituitur proposicio tamquam ex prædicatione & subjecto.*

Essentialis termini definitio.

II.

DISPVTATIO II.

De Divisione Terminorum.

SECTIO PRIMA.

Terminus Mentalis, Vocalis, & Scriptus.

I.
Terminus
Mentalis,
Vocalis, &
Scriptus.

Dividitur primò Terminus in *mentalem*, *vocalem*, & *scriptum*, juxta tres modos quibus homines loquuntur. In *mentalem*, qui in propositionibus mentalibus reperitur, quibus quis secum loquitur, seu quod eodem recidit, res intelligit; *vocalem* in ordine ad propositionem vocalem, ut aliis animi sensu aperiar, seu ut cum aliis loquatur; & in *scriptum*, quia voces transiunt & non sunt permanentes, nec tota simul, nec omnibus

præsentes, & ob eam causam inventa est scriptura, quæ est veluti locutio quædam permanens.

Terminus ergo mentalis est *extremum ex quo constituitur proposicio mentalis*, que licet simplex qualitas sit, potest tamen mente distinguiri, & considerari prout correspontet rei quam representat pro subiecto, & rei quam representat pro prædictato, siveque ter, sed tantum ratione à se distinguiri, & hac ratione esse prædictatum & subjectum representativæ & in quo, seu id per quod res sunt prædicatum & subjectum, siveque dividitur proposicio mentalis in partes seu terminos, non realiter, sed formaliter distinctos. Simplex autem terminus mentalis seu extra propositionem

II.

Terminus mentalis non datur realiter.

ratione.

non reperiatur extra propositionem.

Terminus Mentalis, Vocalis, & Scriptus. Sect. I.

*Terminus
vocalis.*

nem nunquam cum alio simili termino propositionem mentalem componere potest, cum sit realiter ab illo distinctus, licet accommodatione quadam nonnulli ad terminum mentalem reducant, quatenus representat id extra propositionem quod alias in ea representat. **Terminus vocalis est extremum ex quo constituitur propositio vocalia tanquam ex subiecto & predicato.**

III.

*Vox defini-
tio, &
quibus
conveniat.*

Hic de voce obiter notandum occurrit, esse eam hominibus & bestiis communem, vox namque definitur ab Aristotele secundo de Ani. tex. 9. his verbis, *vox est sonus ab ore animalis prolatus, cum imaginatione quadam aliquid significandi, saltem delectationem illam quam in ipsa voce emitteat percipit: Unde 7. Pol. c. 2. ait idem Aristoteles, vox est molesti & jucundi significatio; quare tussis, & sonus cicadarum alias efformatus, non vocali arteria, voces non sunt, sicut nec alia omnia quae vel non ore, vel non cum imaginatione significandi efformantur.*

IV.

Quari hic solet, utrum ratio termini primarii conveniat vocali, & scripto, an mentali. Resp. in ratione formalis termini juxta definitionem Aristotelis à nobis suprà explicatam, magis primarii convenire rationem termini termino vocali & scripto, quam mentali. Ratio est breviter, quia terminus est extre-
mum in quo resolvitur propositio tanquam in subiectum & predicatum, propositio autem mentalis propriè in se prædicatum & subiectum non habet, cum una pars propositionis de altera non affirmetur, quippe quæ partes non habet.

S E C T I O N .

*Dividitur Terminus in significativum, &
non significativum.*

*I.
Terminus
significati-
vum, & non
significati-
vum.*

Secundò dividitur Terminus vocalis & scriptus in significativum, & non significativum. In significativum, ut homo, equus, leo &c. non significativum, ut Blitiri, Syndapsis. Unde vel ex ipsa divisione constat, falsum esse quod dicunt aliqui, Blitiri in propositione esse signum sui, seu se significare, sicut enim nullus esse terminus non significativus, ac proinde falso à Dialecticis assignata esset hæc divisio. Per terminum significativum intelligi significativum ad placitum, nam nulla est vox, quæ non significat naturaliter suum prolatorem; sicut per accidentem potest eadem vox esse signum naturale simul & ad placitum respectu ejusdem, ut vox homo ab homine prolatata, aut si Petrus de se loquatur. Tandem voces aliæ sunt mixtæ, ut mugitus, sibilus, & similes, quæ & naturali sono referunt, & ad placitum significant id ad quod imponuntur.

*Vox natu-
raliter sig-
nificat suum
prolatorem.*

Dices, voces significare res naturaliter, ergo non ad placitum; Antecedens probatur, homo enim est naturaliter sermocinatus, & animal sociabile, et non debuit natura providere ipsi instrumenta, quibus naturaliter mentem suam aperiret, ergo voces significant naturaliter, alioquin non fuisset illi sufficienter à naturâ prospectum. Resp. negando primum antecedens. Ad probationem dico, sèpè facultatem operandi naturalem esse, cum tamen instrumenta per artem sint fabricata. Sufficienter ergo egit cum hominem natura quoddam rationem ei tribuerit, qua possit sibi instrumenta ad conceptus aperiendos comparare. Sicut licet hominem nasci voluerit nudum, cum cæteris animalibus vester tribuat, sufficienter tamen illi providit, cum rationem & alia instrumenta illi dederit, quibus aptare sibi vestes possit.

*II.
Homo ani-
mal soci-
abile.*

Dices secundò, quod est essentiale seu de essentia alicuius rei, est illi naturale, sed est de essentia vo-

R.P.Th.Comptoni Philosopha,

cum significare, ergo & naturale, ergo naturaliter significant, non ad placitum. Resp. primò distingendo minorem, est de essentia vocum significare postquam est eis imposta significatio, concedo minorē, antequam imponatur significatio, nego, sicut que negatur consequentia. Secundò Resp. distinguendo maiorem, id quod est alicui essentiale, est illi naturale, id est, essentia sine eo consistere non potest, concedo, maiorem, est illi naturale, id est, non impositum ab alijs, nego: ipsa enim essentia est ad placitum, & ab hominum voluntate pendens. Sicut in re artificiali, quæ eadem & artificialis est & naturalis seu naturam aliquam habet ab alijs distingam, ut in imagine, quæ per artem fit, ubi ipsa essentia & natura imaginis fit per artem, & est artificialis. Sic in presenti eadem essentia est naturalis supposita impositione, & ad placitum, cum ipsa impositio sit ad placitum.

Objicies contra hanc divisionem termini in significativum & non significativum, nam nullus videtur terminus non significativus, ergo mala definitio: Probatur antecedens, nullus est terminus ex quo componi non possit propositio significativa, ergo nullus est terminus non significativus; patet consequentia, quia propositio est oratio verum vel falso affirmans aut negans, ergo unæ partes debent significare, propositio autem nihil est aliud quam ejus partes, sicut nec homo quam partes hominis unitæ. Conf. quis si possit propositio componi ex uno termino significativo, & alio non significativo, propositio erit & significativa & non significativa, quod implicat.

Ad argumentum resp. negando primum antecedens, ad probationem concessio antecedente, nego consequentiam, ad cuius probationem dico, ut propositio affirmet aliquid vel neget, inquit ut sit significativa, non requiri ut utraque pars significet, sed sufficit quod altera significet, sicut ut homo dicatur corporeus, sufficit quod altera ejus pars sit corpus. Ad confirmationem distinguo antecedens, erit significativa, & non significativa simpliciter, nego antecedens, ex parte, concedo: sicut nec homo absolute est dicendum non esse spiritualis, quia alteram partem habet non spiritualem, particula enim non, Particula ut aiunt Dialectici, est malignantis natura, & totum, Non est malignantis natura, cui applicatur, destruit seu negat; unde nisi restringatur ejus vis per illa verba ex parte significabit propositionem secundum nullam sui partem esse significativam.

Quæres ulterius, utrum voces articulatae plurimarum sint signa ad placitum, aut termini. Resp. affirmativa, sicut & voces dormientium; propositio enim à plurimaco prolativa facit nos pervenire in cognitionem rei per illam significat, æquè ac si proferretur ab homine, & alioqui si quis ignoritus linguae latinaræ verba aliqua latina proferret, scriberet vel imprimaret, non essent signa vel termini, quod tamen videtur per se falsum, ad hoc enim ut sint termini vel signa, sufficit quod sint ad significandum imposita, à quocumque demum proferantur. De quo plura dicentur d. 42. log. f. 3. n. 8. Verum est quidem respectu plurimacis non esse significativas, nec terminos, aut propositiones formaliter, sed solum materialiter, quia ille sensum verborum illorum non percipit, nec percipere potest, aut ea ad quidquam significandum proferre.

S E C T I O N .

Divisiones Termini mentalis.

T Erminus mentalis ultimatum dividitur, & non ultimatum: ille est, cum quis percipit rem & non ultimatum.

A 3

*Terminus
ultimatus;
& non ul-
timatus.*

6 Disp. II. Introd. De Divisione Terminorum. Sect. III. & IV.

per signum vel terminum significatam, ut si quis auiditatem voce leo non vocem tantum concipiatur, sed leonem, aurum, visum lapideum agro fixo, cognoscet eosque extendi aliquis limites & dominium, non ulterius? Non ultimatus est, cum quis percepto signo in eo sit, & ad rem per illud significatam non penetrat, ut si ignarus linguae latine audiret vocem homo, vel imperitus logicæ hanc vocem terminus syncategorematicus. Terminus verò seu conceptus ultimatus consistere potest vel in esse signi, vel signati, seu rei in esse signi, cum quis percipit rem per signum significatam, licet non discutat naturam signi prout res quædam est, & habet suam peculiariam naturam & proprietates in esse rei: rusticus exempli g. novit vocem homo significare hominem, non tamen novit sicut substantia, qualitas, actio &c. cognoscit ergo vocem homo ultimatum in esse signi, non in esse rei. Si quis verò philosophus audiens buccinam carentem classicum, speculetur naturam soni per tubam effecti, non considerans rem per tubæ sonitum significatam, cognoscit signum in esse rei, seu materialiter, non in esse signi.

II.

Terminus directus & reflexus.

Non est actus reflexus dum intellectus cogitatio se.

Dividitur secundum, Terminus mentalis in directum & reflexum. Directus est qui terminatur ad rem distinctam ab actu ejusdem potentiae, ut aetas quo concipio equum, leonem &c. Reflexus est qui supra actum ejusdem potentiae reflectit, ut si quis cogitet de sua cogitatione praesenti vel praeterita, idque vel eodem actu vel diverso. Hæc enim est vis intellectus, ut possit supra suos actus reflexere: dum autem potentia intellectiva se cognoscit, non est cognitionis reflexiva, sed ad hoc debet suos actus cognoscere, tunc quia cognitionis reflexa est cognitionis cognitionis ejusdem potentiae; tunc quia nullus dicit potentiam visivam seu oculum esse reflexivum sui, cum se videt in speculo. Hæc de termino mentali sufficiunt, reliquias nobis erit sermo tantum de vocalibus.

SECTIO IV.

Diviso Termini vocalis in Categorematicum & syncategorematicum, communem & singularē, univocum, Analogum & Equivocum.

I.
Terminus Categorematicus.

Synctegomatus.

Termini syncategor. aperte comparantur consonantibus & numeris.

II.

Dividitur primò Terminus vocalis (ideum est tum in hac, tum in alijs sequentibus divisionibus de scripto) in Categorematicum, syncategorematicum, & mixtum. Terminus Categorematicus est qui per se aliquid & completere significat, ut homo, leo, &c. ac proinde in propositione simplici integrum subjectum aut praedicatum esse potest. Syncategorematicus est, qui per se & separatus nihil significat, junctus tamen categorematico facit illum aliter significare, si que non tam significare dicitur, quam significare, integrum proinde praedicatum aut subjectum esse nequit, ut omnis, nullus, valde &c. Unde quoad hoc comparatur terminus syncategorematicus consonantibus, quæ per se non sonant, junctæ tamen vocalibus faciunt eas aliter sonare, seu earum sonum modificant.

A nonnullis etiam non incongrue comprimentur termini syncategorematici numeris arithmeticis, in quibus numerus seu littera I solitariè sumpta denotat unitatem rapuum simplicem, si tamen addatur O, importat unitatem decies multiplicatam, non quod O denarium illic numerum importet, aut alium quemcumque. sed nota tantum est, indicans debere I aliter significare, unitatem nempe cum modo talis multiplicatus. Quod videtur affirmari ex Aristotele secundo Perierm. c. 1. dicente, Omnis

& nullus non significant universalitatem, sed tantum sunt nota universalis predicationis, unde si duo audiant hanc vocem omnes, alter latine lingue peritus, alter rufus, neuter format conceptum objectivum ultimum, sed alter in sola voce sicut, alter dictiōnem aliam statim novit secuturam quæ ab hac voce sit modificanda, ut visu fulgere expectamus tonitru. De significacione verò numerorum plura dicam in Logica d. 42. l. 5. n. 10. Mixtus demum terminus est qui categoricus & syncategorema simul in se virtualiter includit, ut semper, id est, omni tempore, doceat, cum doctrina, nemo, nullus homo, & similia.

Secundò dividitur in terminum communem & singularem. Communis est, qui significat rem pluribus divisioni communicabilem, sive actu existant, sive non: sic sol & phoenix sunt termini communes, & homo est sent, si Petrus solus existet. Unde Deus terminus communis esse nequit. Exercitus (ideum est de terminis alijs hujusmodi) si referatur ex. g. ad hunc & illum exercitum, est terminus communis, secus si ad hunc & illum militem, ut enim sit terminus communis, tota ratio per verbum significata debet in quolibet particulari reperiiri, quod respectu singulorum hic fieri nequit, cum de singulis affirmari non possit quod sit integer exercitus. Terminus singulare est, qui unam rationem significat non communicabilem à multis, sed ab uno tantum, ut Petrus de hoc homine, singulare, vel de pluribus collectivè, ut Londinum, Leodium de omnibus civibus, exercitus de militibus.

Tertiò dividitur in terminum univocum, equivocum, & analogum. Terminus univocus (de univoco univocante sermo est, seu de voce, non de univoco univocato, seu de re per vocem expressam) est qui vel unam rem solam & singularem significat, ut Deus, vel plura per modum unius, ut scilicet in una aliqua ratione per nomen illud importata convenienter, vel sunt similes, ut homo respectu omnium hominum, animal respectu animalium, quæ licet secundum proprias rationes inter se sint dissimilia, non tamen ut hoc nomine animal significantur.

Terminus equivocus est, qui unum nomen cum sit, plura significat ut plura, seu ut diversa, & non ut in una aliqua ratione convenienter, ac proinde solum nomen habent commune, ut gallus respectu galli gallinacei, & incolæ illius regionis. Ubi notandum, licet res per hoc nomen significatae in aliqua ratione univocata convenienter, ut in ratione animalis, viventis, vel substantiae, non tamen in ratione per hoc nomen importata. Unde licet animal respectu incolæ illius regionis, & galli gallinacei sit terminus univocus, cum eos significet ut convenienter, non tamen haec vox gallus, quia eos significat secundum particulares rationes, & ut differunt. Quia etiam de causa Petrus ab omnibus dicitur nomen equivocum. Terminus à causa, & equivocus, aliud à causa, cum mere per accidens aliqua à causa, idem non sortiuntur: aliud à consilio, quando id cum respectu ad aliquid unum contingit ob rationem tamen utriusque extrinsecam, ut nomen Petrus, quod ob reverentiam erga D. Petrum varijs subinclusis hominibus imponitur.

Terminus analogus est, cuius cum nomen sit unum, significat plura, non ut omnino plura nec ut omnino eadem, sed plura cum quadam proportione & similitudine ad unum: ut sicutum, cuius significatum principale est sanitas hominis, minus principale sanitas medicinae, cibis, pulsus, &c. Sic Nero de crudeli illo Imperatore primario, de alijs hominibus secundario dicitur: risus de homina & prato, & metaphoriae proprie omnes dictiones. Analogia & Equivoca aliquando ad unum restringuntur, & sunt univoca, per restringendam, cum alijs modis, tum præcipue per appositum prædicatum: Talia enim sunt subjecta, (ut docent Dialetici)

III.

Sol, & phoenix sunt termini communes.

Exercitus sunt termini communis.

IV.

Terminus univocus.

Terminus à causa.

V.

Equivocus.

VI.

Analogia & Equivoca.

Analogia & Equivoca.

Terminus Univocus & Equiv. & Analogus. Sect. IV. & V.

(sic) qualia permittuntur à predicatu, ut si quis dicat, canis latrat, risus profusus &c. simpliciter autem sumptus terminus analogus stat pro famosiō, seu principali, ut sanum pro sanitate hominis. Sed de his plura in logica d. 39.

VII. Terminus *univocus* & *analogus* dicitur unus non simpliciter sed per accidens, & subjecto, cū enim significatio sit de conceptu horum terminorum, & significatio sit multiplex, terminus etiam in his debet esse multiplex, vocatur tamen *unus subjecto*, quia *subjectum* significationis est unum: sicut paries simul visus à multis hominibus visionibus diversis, non dicitur multa visa, sed unum, & qui novit plures artes unus vocatur artifex.

VIII. Dices, non potest terminus *æquivocus* esse prædicatum vel *subjectum*, cū in una tantum significatione verificari possit: ergo non congruit ipse definitio termini, ac proinde male vocatur terminus. Distinguuo antecedens, terminus *æquivocus* reduplicative, seu ut *æquivocus* non potest esse prædicatum aut *subjectum*, concedo antecedens, specificativè, seu terminus qui est *æquivocus*, nego; ac propterea necessarium est scire varias quas habet significaciones, ut sciamus in qua tandem verificetur in quavis propositione.

IX. Dices secundū, Terminus *æquivocus* est univocus, ergo mala divisio: Antecedens probatur, hæc vox terminus *æquivocus* convenit æqualiter omnibus terminis *æquivocis*, ergo significat plura ut convenient in ratione *æquivoci*, ergo convenient ipsi definitio termini univoci, ergo est terminus univocus. Distinguuo primum antecedens, est univocus accidentaliter, & in actu exercito, respectu suorum inferiorum, à quibus abstrahitur, concedo antecedens, in actu signato & essentialiter, seu respectu rerum quas significat, nego. Sic hæc vox *verbum* in actu signato & essentialiter est *verbum*, quia significat verba, quod est de illius essentia, at in actu exercito est nomen, id est, exercet in constructione, & propositionibus officium nominis, sic etiam *substantivus* in actu signato est *substantivus*, in actu exercito adjectivus, & similia propè infinita.

SECTIO V.

Terminus *Complexus* & *Incomplexus*, *Concretus* & *Abstractus*, *Absolutus* & *Connotativus*, *Denominativus* & *Denominans*.

I. Terminus *complexus* & *incomplexus*. Quartò dividitur Terminus in *Complexum*, cuius partes retinent eandem significationem in *composito*, & extra illud, ut homo *albus*, si verò transeat in unum verbum, saltem retinent significationem affinem, ut *Respublica*: & in *Incomplexum*, cuius partes ut in illo sunt, nihil significant, quamvis extra illum, sensum aliquem habeant, ut *Dominus*, *Erasmus*. Unde ad *complexum* ex duobus verbis requiritur aliqua unio, vel conjunctionis alicujus, ut *elephas & leo*, vel adjectivi cum substantivo, ut *aer lucidus &c.* Quare defectu horum, hæc verba *homo*, *equus*, *leo* non sunt terminus *complexus*, nec *proconsul* & similes termini, quia utraque pars extra propositionem non significat. Quando verò duo verba ad terminum *complexum* ex duabus factis uno componendum concurrunt, illa ibi non sunt verba sed syllabæ, sicut ex mixtione albi & nigri consurgunt colores medijs, ab utroque distincti, & non remanent albedo & nigredo.

II. Ad terminum porrò *complexum* constituendum non debent esse termini synonymi, ut *Marcus*, *Tullius*, *Cicerio*, *compositio* enim est *diversorum unio*, hec autem verba non sunt diversa secundum significa-

tionem quæ h̄c præcipue spectatur. Ad terminum etiam complexum requiritur ut significet per modum complexi, hoc est, utramque partem explicite, *albedo* & *similitudinem*, non est terminus complexus, sicut illud, sicut *voce non nec homo*, licet idem significet quod *animal rationale complexum*, quod rem, non quoad modum significandi, quia non significat explicando partes, & eas coniungendo.

Quintò dividitur terminus in *Concretum* & *abstractum*: Terminus *concretus* est, qui aliiquid per modum comp̄stū ex materia, vel quasi materia, & formā, vel quasi formā importat, ut *albus* significat albedinem in corpore ut in *subjecto*, & *homo* hominem constitutum ex naturā humānā tanquam formā, & supposito ut *subjecto*. Terminus *abstractus* formam tantum significat, non *subjectam*, ut *albedo*, *humanitas*. Id vero h̄c notandum, posse eum ē terminum respectu diverolorum esse simul *concretum* & *abstractum*, si non ultimū abstrahatur, albedo ex: g. respēnus esse poteſt & *subjecti* seu parieris est terminus *abstractus*, at *concretus*, respectu albedineitatis, quam in ē includit, quāque velut formā metaphysica constitui dicitur (ac proinde h̄c ab illa abstrahi potest) est terminus *concretus*. Unde *homo*, *albus*, & *hujusmodi* sunt termini *concreti* ultimi, ita scilicet ut non possint esse forma respectu alterius: *albedo* est terminus *concretus* non ultimū: *albedineitas* est terminus *abstractus* ultimū, quia non potest illi dari alia forma respectu cuius sit *subjectum*, at *albedo* est terminus *abstractus* non ultimū.

Sextò dividitur in *Absolutum* & *Connotativum* Terminus *absolutus* quod præsens, seu in ordine ad *Terminus componentiam* propositionem, est ille, qui in perfecta *Absolutus* significatione non pender ab alio termino cui adjaceat, res quippe independentes vocamus *absolutas* in ē ratione, qua independentes sunt, ut *homo*, *Petrus*, *albedo*, & *omnia substantiva*; vel alia substantivæ sunt, ut *albus*, *dulce*, &c. cū substantivæ sumuntur, non minus quam vox *compositum* substantivæ sumuntur.

Terminus etiam *Connotativus* pro præsenti, est qui connotant aliū terminū cum quo perfectè significet, *Terminus & cui adjiciatur*, ut *albus*, & cæteri termini adjectivi. Declaratur: nam non est ratio connotativi defūmenda à significatione præcisè, sic enim omnes propè termini essent connotativæ, dominus enim connotat dominium, *cena tempus vel pertinuum*, *materia* & *forma* se mutuò connotant & respiciunt, resque adē omnes quæ aliquam inter se connexionem habent. Nec desumenda ex eo est quod connotet aliud in se inclusum, sic enim *homo* esset terminus connotativus, cū sit idem ac habens humanitatem, non minus quam *albus* habens albedinem. Desum ergo debet in ordine ad adjacentiam, quæ in termino adjectivo importat, non ex parte formalis tantum significari, sed etiam materialis, seu ex parte etiam *subjecti*, non solius formæ, ut poœste videbimus.

Septimò, dividitur terminus in *denominativum* & *denominantem*. Ille est qui ab alio desumitur tanquam ab *Terminus aliquo priori*, ut *justus a justitia*, unde ē contra, terminus *denominans* est, à quo *denominativus* deducitur, *vus*, & de ut *justitia* est terminus *denominans* hominem vel *nominans*. Angelum justum.

SECTIO VI.

Terminus substantivus, & Adjectivus, Transcendentis, & non Transcendentis, Finitus, & Infinitus.

I.
Terminus
substanti-
vus, & ad-
jectivus.

Dividitur Terminus octavò, In substantivum, qui significat rem per modum per se stantis, ut homo, idque licet in re non per se subsistat, sed alteri inhaerat, ut albedo est nomen substantivum, licet significet aliquid adhaerens alteri, parieti v. g. sufficit enim ad hoc ut sit nomen substantivum, quod prout hoc nomine significatur, non importetur per modum adhaerentis. Terminus *adjectivum* est, qui rem significat per modum alteri adjacentis, ut albus, idque sive in re adhaerat alteri, sive non, si prout hoc verbo significatur, importetur per modum adhaerentis, vel adjacentis, sic *humanus* licet significet substantiam, humanam scilicet naturam, & deificatus divinam, sunt tamen termini *adjectivi*, quia significant illas per modum adjacentis & quasi adhaerentis.

II.
Termini
omnes sub-
stantivi
sunt abso-
luti, adje-
ctivi sunt
connotati.

Hinc inferes primò, eandem esse hanc divisionem cum ea qua terminum divisimus in *absolutum* & *connotatum*, & omnia nomina *adjectiva* esse terminos *adjectivos*, seu *connotativos* hoc sensu, & importare materiale & formale per modum alteri adjacentis, unde suppositum verbo reddere non possunt, seu esse subjecta in propositione, nisi addantur termino alicui *absoluto*. Inferas secundò, non improbabiliter à nonnullis asserti terminum *connotatum* seu *adjectivum* non significare æqualiter materiale & formale, sed significare solum formale, & connotare materiale, cui forma adhaerat.

III.
Quid di-
cendum de
termino
privativio.

Dices nomina privativa *adjectivè sumpta*, ut *intelligibile*, *obtenebratus* &c. sunt termini *adjectivi*, & tamen non significant formam alteri adjacentem, imò potius significant non adjacere formam, lucem scilicet & intelligibilitatem, ergo mala definitio termini *adjectivi*. Conf. nam hic terminus *nihil* est terminus substantivus, & tamen non significant aliquid per modum per se stantis, nam *nihil* omnino significat, ergo. Ad argumentum, & confirmationem simul Resp. distinguendo antecedens, non significant aliquid positivum per modum per se stantis, aut alteri adjacentis, concedo antecedens, non significant aliquid negativum, nego; nam scit cùm tollitur forma è *subjecto* *physicè*, ponitur privatio *physicè*, ita cùm tollitur *intentionaliter*, seu per intellectum, *intentionaliter* seu per intellectum ponitur ibi illius privatio: *nihil*, verò idem sonat ac *negatio omnis entis*. Addo frequenter nos formam aliquam tenebrarum, vel inintelligibilitatis positivam rebus mente appingere, & facere ens rationis, de quo in logica.

IV.
Inintelli-
gibile non
videtur
esse terminus,
cum nihil
significat.

Vox inin-
telligibile
quomodo in-
telligatur.

Urgebis, hic terminus *inintelligibile* videtur nihil significare, ac proinde nec est terminus, antecedens probatur, nam si significat, respectu alicujus significat, ergo ille sensu ejus intelligere potest, ergo non est inintelligibile. Distinguo ultimum consequens ergo non est inintelligibile in actu exercito, id est, quod in se habet exercitam inintelligibilitatem, concedo consequentiam, quod enim ita se habet, intelligi non potest; non est inintelligibile in actu signato, seu quod eodem recidit, quod significat inintelligibilitatem, nego consequentiam: licet enim rem intelligere non possumus quæ est inintelligibilis, possumus tamen intelligere esse inintelligibilem, alioqui de ea dicere non possemus quod sit inintelligibilis, unde essentiam inintelligibilitatis intelligere possumus, scimus enim esse id quod intelligi non

poteat: sicut in hac propositione *blitri non significat lapidem*, ly non significat in actu exercito significat, licet in actu signato non significet, id est, significat non significationem, quæ potest esse res significata.

Nond dividitur terminus in terminos *transcen-*
entes, supertranscendentibus, & non transcendentibus. Ii sunt, *transcen-*
ti qui de omnibus veris dicuntur, suntque hi sex, Res, denis,
*Ens, Verum, Bonum, Aliquid, Vnum: ex quorum primis litteris Dialectici memoriae g. vocem Reubau composuerunt: Res significat ratam & fixam unusejusque rei essentiam. Ens aptitudinem ut existat, verum entitatem rei ut est apta verè cognosci, estque idem quod intelligibilitas, Bonum perfectionem entitativam, Aliquid distinctionem ab alijs, sonat enim quasi aliud quid, unum unitatem per quam in se est indi- visa. Terminii *supertranscendentibus* sunt qui non de rebus veris tantum, sed etiam de fictis affirmantur, *supertrans-*
cendentibus. *ut intelligibile, imaginabile, unde ut dici solet, latius patet ens imaginabile quam ens possibile. Non trans-*
centes non trans-
sunt qui limitatam habent significationem & essen-
tiam, & non permeant res omnes, sed alias tan-
*tum, ut homo, equus, leo, &c.**

Decimò, in terminum *Finitum, & Infinitum. Fini-*
tus est, qui aliquid determinatè significat, ut lignum, lapis. Terminus
Infinitus, qui licet aliquid determinatè negat, nihil tamen finitum, &
*determinate affirmat, ut, non ignis, non lapis, qui termini possunt de re qualibet, excepto ligno & lapide affirmari. Unde cùm dico, Petrus est non lapis, sensus non est, Petrus non est lapis, sed est aliquid quod non est lapis; non tamen determino illud aliquid quid sit, sed ex vi horum verborum potest esse quidlibet quod non sit lapis. Ad terminum autem *Infinitum* debet particula non cadere supra terminum finitum, non supra copulam, sic enim faceret sensum purè negativum, ut si quis dicat, albedo non est nigredo, tunc in aliud significat quam eam non esse nigredinem, nihil autem affirmat, sicut affirmari si diceret albedo est non nigredo. Quod autem termini *negativi* in se includant negationem termini *Finiti*, cui apponuntur, patet, nam possunt affirmari de negationibus, quod tamen fieri non possent, nisi ly non terminum illic finitum negaret, seu tolleret, nihil autem positivum de negatione affirmari potest, dicimus tamen recte, tenebra sunt non lapis, cæcas est non leo, & sic de ceteris.*

Undecimò tandem in terminum *Prima intentionis*, qui significat rem secundum id quod habet in se ante operationem intellectus, ut leo, equus, lapis: & *Prima, & Secunda intentionis*, qui significat rem secundum id quod accipit ab intellectu, ut *prædicatum, subiectum, & similia*.

SECTIO VII.

comparantur termini inter se.

Termini alij *Pertinentes*, alij *Impertinentes*. Hi sunt, L
quorum unus nec infert alium, nec cum eo re- Termint
pugnat, ut *medicus, chirurgus*, dicunturque *Imperti-*
mentes, quod invicem comparari non faciant ad *& imp-*
erentia. consequentiam ut loquuntur dialectici, licet respe-
ctu aliorum dici possint, *Pertinentes*. *Pertinentes* sunt, Termint
quorum unus infert alium, ut est leo, ergo est vivens, pertinente
qui vocantur *pertinentes sequela*: vel repugnat cum eo *Pertinentes*
secundum eandem rationem, ut, est calidum, ergo sequela, & *secunda in-*
tentio, non frigidum: vocanturque hi *pertinentes repugnantia*. *Pertinentes*
pertinentium sequela alij sunt convertibiles, ut ho- repugnantiæ
mo, rufibile, alij synonymi, ut gladius, ensis.

Pertinentium repugnantia, duo sunt genera, alij enim sunt *disparati*, qui solum repugnant ob diversitatem naturalem, licet nullam habeant oppositionem, ut *Petrus & Paulus, leo & equus*. Alij sunt oppo- H.
Termint
disparati,
& oppositi.

Termini
contradiccio-
nij.

Privativi.

Contrarij.

Relativi.

III.

Modi argu-
mentandi in
pertinentibus
animali, non
tamē, est animal,
ergo homo; & à
negatione superio-

sit, quorū quatuor sunt species; *contradictorij*, quorum unus exprimit negationem alterius, ut *videns*, non *videns*, ac proinde eorum alter rebus omnibus necessarij convenient, qua de ea sā medium non habere dicuntur. Ab his in eo solum differunt *privativi*, quod præter negationē denotent aptitudinem subjecti, ut habeat formam cuius negatio significatur, ut *videns cactus*, lapis enim sicē non videat, non est cactus. Tertiū *Contrairej* termini sunt qui sub eodem genere maximē distānt, & se ab eodem subiecto invicē expellant, ut albedo & nigredo. Quartū, *Relativi* qui significant extrema se mutuō rēficiētia, ac proinde necessarij debet esse distincta, & opposita oppositione relativā: quo argumento probant Theologi distinctionē Divinarum Personarum in Trinitate.

Trip̄ox in his terminis reperitur argumentandi modus. Primus ab affirmatione inferioris ad affirmationem superioris, non ē contra, ut *est homo*, ergo pertinētibus animal, non tamē, est animal, ergo homo; & à negatione superio-

contra, ut, non est animal, ergo non est homo. Secundus est in terminis *synonymis* & *convertibilium*, in quibus semper valet ab affirmatione aut negatione unius ad affirmationem & negationem alterius, ut discurrenti constabit. Tertiū in *pertinentibus repugnantia* Modus argumentandi in unius ad negationē alterius, ut, est equus, ergo non leo: non tamē à negatione unius ad affirmationem alterius, ut, non est equus, ergo leo, non est album, ergo nigrum, nam datur medium, nempe rubrum, aut viride: utroque autem modo inter contradictione beātū arguitur, cū medio carcant, ut, non est non *videns*, ergo *videns*, & è contra, *dīa enīm negationes faciunt unam affirmationē*, ut enim prima negatio negat totum quod post se inventi, ita & secunda, ac p̄oinde negationem eriam illam negat quā antea erat in propositione, quā negat, virtualliter contrarium affirmamus. Imò & in privativis idem contingit, si sunt circa subiectum aptum, ut, Petrus non est cactus, ergo *videns*, non est *videns*, ergo cactus.

Dīa negationes cur faciant unā affirmatiō- nē.

DISPUTATIO III.

De proprietatibus Terminorum.

SECTIO PRIMA.

De Suppositione.

I.
sex termino-
rum propri-
tatis.

SEx communiter nominantur terminorum proprietates *Suppositio*, *Ampliatio*, *Restriktio*, *Alienatio*, *Diminutio*, & *Appellatio*: significatio enim quā a nonnullis inter proprietates numeratur, est potius termini essentia, ad quam tamquam proprietas legitur suppositio formalis.

II.
Suppositio est tio, quā duplex est, materialis cū aliquid ponitur loco alicuius pro se, seu p̄o materiā ex qua componitur, ut cū dico, *homo est vox*, vel formalis, cū ponit: pro suo significato, significatio enim est forma, ut, *homo est animal*, cū autem vox aliqua se repræsentat, ut *omnis terminus vox alia est vox*, est suppositio formalis. Unde non malē suppositionem in communī definit *Toletus* l.2. c.1. hoc modo: *Suppositio est iusus, vel acceptio termini pro se, vel pro suo significato*: Cū enim, ut ait *Aristot. I. Elench. res adiungere non possimus, voces pro iis substitutim, unde etiā extra propositionē sicut dicuntur significare*, ita & supponere, nemp̄ aptitudinaliter, suppositio enim formalis est aptitudo quadam proxima, à significatioē diamanus ut in propositione loco alterius ponatur: Sicut aliud est imaginē significare aliquem, aliud illius loco substitui vel supponi, non enim semper quando significat supponit, sed solum supponit cū substituit loco alterius, ut cū imaginē Regis honor tribuitur qui rei (Regi v.g.) per cam significata: & tribuere: ut. Melius ergo dicentur voces supponi quā supponere, quia aliorum loco substituuntur. Nec ipsi convenient suppositio tantum, quod aliqui dicunt, in propositione verā, sed etiam falsā, nam in hac etiam supponunt pro rebus à se significatis;

Differunt
significare &
supponere.

Melius di-
cuntur voces
supponi, quā
supponere.

III.
Suppositio materialis, alia *intrinseca*, cū vox supponit: pro eo quod ex se habet, ut cū dico, *leo est vox*, alia *extrinseca*, cū pro eo supponit quod habet: ab extrinsecō, beneplacito v.g. hominum, ut *leo* significat leonem. *Suppositio Formalis* alia *propria*, ut *Nero fuit Imperatorum crucifixissimus*; alia *impropria* seu *metaphorica*, ut *bis est alter Nero*.

IV.
*Suppositio sim-
plex*.

Suppositio formalis alia *simplex*, alia *personalis*. *Simplex* est, cū terminus accipitur pro eo immēdiato significatio tantum, diciturque supponere immobiliter, ut *homo est species*, ubi non sumitur homo p̄o mediatō significato, scilicet individuū, nō enim recte dixeris, *Petrus est species*, in quo proinde non datur ascensus & decensus, qualis etiam est suppositio in hac propositione, *Petrus est individuum*. *Personalis* est, cū terminus supponit pro significato mediato vel immediato, sed non immobiliter, ut *Petrus currit*, licet enim ascendere, ergo *homo currit*, *animal currit*, &c. Item, *omnis homo est animal*, homo capit pro Petro, Paulo &c. In qua suppositione, hæc assigatur à Dialecticis regula pro termino communi, ut quoties alicui voci possit aliquod signum syncategorematicum præponi, manente eodem sensu, censeatur supponere personaliter, ut *homo currit*, alius *homo currit*, *homo est animal*, *omnis homo est animal*, hæc enim signa denotant hos terminos convenire in inferioribus, at quando supponit simpliciter terminus, non potest affici hujusmodi signo, nec enim licet dicere *omne animal est genus*, vel *aliquid animal est genus*. Id hīc notandum, non *In argu-* *matione* licere inter argendum mutare suppositionem, vi- *non mutanda* tiosè enim argumentaretur qui diceret, *homo est suppositio*. *vix vox diffyllabat*, *ed omnis homo est risibilis*, *ergo risibilis est vox diffyllabat*, mutatur enim suppositio.

Suppositio personalis, alia *essentialis* vel *naturalis*, *alia accidentialis*. Prior est, cū terminus supponit pro eo quod res est essentialiter vel naturaliter, con- *Suppositio* *essentialis*. venitque omni per terminum significato, sive existat five non, ut in his, *homo est animal*, *homo est risibilis*, ubi primum prædicatum est de essentia hominis, secundum de naturali necessitate, seu passio necessaria. Quare in iis propositionibus dicitur verbum seu copula absolvit à tempore, denotanturque prædicatum & subiectum uniri, non secundum unionem existentia, sed solum essentia, seu secundum connexionem prædicatorum essentialium, dicunturq; propositiones *eterna veritatis*. *Suppositio acci-
dentalis* est, cū terminus accipitur pro eo quod est significatio accidentale, ut *Petrus currit*, ubi etiam verbum denotat convenientiam prædicati cum subiectum secundum differentiam temporis, ut, *aquila volat*, intelligitur pro praesenti.

V.
Suppositio universalis seu *distributiva* est *acceptio* *termīni communis* pro suis significatis copulativè *distributiva*. *seu*

10 Disp. III. Introd. De Proprietatibus Terminorum. Sect. I & II.

Suppositio copularia.

seu distributivè sumptis, id est, enumeratis per conjunctionem copulariam copulativè sumptam, seu integras propositiones conjungentem, ut, *omnis leo est rugibilis*, sic enim verificatur *hic leo est rugibilis*, & ille leo est rugibilis, &c. Suppositio copularia, seu collectiva est, cum terminus accipitur pro suis inferioribus copulatis sumptis; hoc est, ubi conjunction copulativa non necit integras propositiones, sed terminos simplices, nec reperi potest prædicatum cum singulis, quia singulis non convenit, ut conveniebat in suppositione distributiva; e.g. *omnes orbis partes sunt quatuor*, sic enim explicari debet *Europa, Asia, Africa, & America sunt quatuor*, non *Europa est quatuor, Africa est quatuor*, &c.

VII.
Suppositio disjunctiva.

Suppositio determinata, qua & disjunctiva dicuntur, est usus termini communis vel nullo vel particulari signo affecti, pro suis inferioribus disjunctive enumerandas, i.e. per conjunctionem disjunctivam disjunctivè lumpam, seu connectentem integras propositiones, ita ut ex iis aliquid designet, sed sub disjunctione, ut *leo rugit*, vel *aliquis leo rugit*, sic enim verificatur, *vel hic leo rugit*, *vel ille leo rugit*, &c. Suppositio confusa est, cum conjunctio disjunctiva sumitur disjunctim, & connectit terminos simplices, ut *omnis homo est animal*, quod sic explicatur, *omnis homo est hoc vel illud animal*, non, *omnis homo est hoc animal*, vel, *omnis homo est illud animal*, &c.

VIII.
Termini speciales confusionis.

Hic vero notandum, dari aliquos terminos ut vocant, *specialis confusionis*, quales sunt, requiruntur, necessarii, &c., qui faciunt terminum, cui apponuntur, supponere pro aliquo individuo singulari omnino indeterminatè etiam sub disjunctione. Ut cum dicimus, *equus requiritur ad equitandum*, de nullo affirmari potest etiam sub disjunctione quod requiratur, immo licet duo tantum forent, & de altero determinate affirmaretur quod non requiratur, non sequitur alterum requiri, nam licet prior non requiratur, est tamen sufficiens. At in suppositione determinata si duo homines solum essent, & diceretur, *homo currit*, negareturque de uno, necessariò affirmari deberet de altero, quod hic non contingit, nam etiam ex suppositione quod alter oculus non requiretur ad videndum, non sequitur requiri alium, cum prior sufficiat. Ratio est, tum quia in illo exemplo, *homo currit*, cum importet actio exercita, haec exerceri non potest nisi ab aliquo determinatè, unde si negetur de ceteris omnibus, necessariò deberet determinatè affirmari de ultimo: at in altero casu, solum significatur necessitas generalitatem oculorum ad videndum, quæ necessitas in nullo determinatè reperitur, cum qualibet deficiente, alter sufficiat, unde vagè de iis dici debet, *vel hic oculus, vel hic requiritur ad videndum*.

Cur denuntiatur termini speciales confusionis.

Suppositio distributiva, alia completa, alia incompleta. Completa est, cum terminus communis signo distributivo affectus capitur pro omnibus suis inferioribus, dicitur *q; pro singulis generum*, hoc est pro unoquoq; singulorum iliorum generum seu specierum, ut, *omnis homo est animal*. Quando vero aliquod individuum excipitur, & illa exceptio intelligi potest ex dictis, appellatur suppositio accommodata, ut, *quod tegit omnia calum*, nempè, præter se. Incompleta est, cum capitur terminus signo distributivo affectus pro generibus singulorum; id est, pro aliquo individuo uniuscujusq; generis, ut, *omne animal fuit in arca Noë*, hoc est, cujuque generis aliquod.

Suppositio incompleta, super generibus singulorum.

X.
Regula pro suppositione cognoscenda.

Pro regulis ad suppositionem cognoscendam, nota, si signum quo affectur terminus, sit universalis affirmativum, terminum immediatum distribuit, seu facit supponere distributivè, medianum confundit, seu facit supponere confusè, ut, *omnis homo est animal*. Quod si terminus adjectivus substanti-

tivo, sine aliquo affecto conjugatur, faciatq; cum eo unum prædicatum, aut subjectum, eodem modo supponit ac terminus substantivus, ut, si quis dicat, *omnis homo sapiens*, est *catus*, secus si non sit pars, sed al. erum extreum, ut, *omnis homo est sapiens*, ubi sapiens ponitur confusè.

Quod si ligna fuerint Regula pro negativa universalia, faciunt omnes terminos quos signis negatis se inveniunt, tam immediatos quam mediatos, tamen supponere distributivè, ut in hac propositione, *nul- lus homo est animal*, tam homo, quia animal supponit distributivè, hæc enim est natura negotiorum, ut, omnia distribuant; particula vero non, si terminum aliquem inveniat distributum, facit cum supponere determinatè, ut, *non omnis homo est medicus*, hoc est, *aliquis homo non est medicus*. Quod si signum particolare fuerit & affirmativum, terminum immediatum facit supponere determinatè, mediatum vero non omnino attingit, ut in hac propositione, *aliquis homo est pietus*. Tandem notandum, non licere procedere à termino non distributo ad distributum, seu terminum qui in antecedente non sumitur universaliter, ponere in consequente universaliter, ut, *omne animal est vivens*, ergo *omne vivens est animal*: nulla consequentia. Sed de his satis.

Malè argui- tur à termino non distributum.

SECTO II.

De resolutione suppositionis per ascensum & descensum.

A Scensus, ex communi modo loquendi (qui ab inferiорibus ad superiora, descensu a superioribus ad inferiora gradatio). Ascensus ergo, qui & inducio est à singularibus sufficienter enumeratis ad universale progressus: sufficienter, inquam, enumeratis, hoc est, omnibus, si pauca sint, sin multa, aliqua enumera-tanda sunt, & addendum, & sic dereliquis, ergo. Ubi vel uno ex singularibus deficiente, a censu erit fal-sus. Descensus è contra est ab universalibus ad par-

Acensus est idem quod inducio.

ticularia progressio: ubi ad veritatem universalis refit ab unicuius omnium singularium, ad falsitatem veritatis universalis sufficit vel unum non ita se habere, sicut affirmat universalis propositione. Quæ ostendi possunt in his exemplis, *omnis homo est animal*, vel, dum Iudas eslet Apostolus, si quis dicere, *omnes Apostoli sunt predestinati*. In ascensu, particularia sunt antecedens, in decensu vice versa.

Infinitæ hæc regulæ ad ascensum & descensum dignoscendum assignari solent, quæ tyronum animos illaqueant potius quam dirigunt, quæque uno pœnè verbo perstrinxeris, si dixeris, quot suppositionum termini communis, tot descensuum ab universalibus ad particularia, & a censuum à particularibus ad universalia species esse. Si enim terminus communis supponat distributivè, ut, *omne calum est rotundum*, fit descensus distributivus hoc modo, ergo *calum emprexum est rotundum*, & sic de ceteris, & idem est de ascensu, si propositiones invertas, ut, di- fferenti constabit. Si terminus supponit copulatè, fit descensus copulatus, ut, *omnia elementa sunt quatuor*, ergo *aer, & ignis, & terra, & aqua sunt quatuor*.

Quod idem contingit in ascensu, propositiones tantum invertendo. Idem dixeris de suppositione determinata & confusa. Id folium de suppositione determinata est singulare, ad illius veritatem suffi-scere veritatem unius propositionis singularis, ac pro-indice ad falsitatem probandum, tum per descensum, tum ascensum, requiri falsitatem omnium particu-larium, ut in hoc exemplo, *aliquis equus currit*, est manifestum.

II.

III.

Regula pro ascensu & descensu.

SECTIO

Restrictio & ampliatio Terminorum. Sect. III. & IV.

ix

SECTIO III.

De Ampliatione, Restrictione, Statu, Alienatione, & Diminutione Terminorum.

I.
Quid sit
Ampliatio.

Quinque
tempora
Dialecticorum.

Quid sit
Temporum
habere statum.

Quid sit
Restrictio.

H.
Ampliatio
triplex.

III.
Restrictio
quadruplicis.

Ampliatio est extensio termini à minori ad majorem suppositionem secundum plures differentias temporis, quām verbum importat, ut homo est animal, ubi licet copula sit solum praesentis temporis, vera tamen est propositio pro omnibus quinque temporibus à Summulistiis enumeratis, qua sunt Praesens, Præteritum, Futurum, Possibile, & Imaginarum, licet quintūm à quarto non differat, dicunturque hujusmodi propositiones æternæ veritatis, cum fundentur in natura seu essentiā, quæ semper est eadem. Unde cùm terminus sumitur pro suis significatis existentibus pro solum differentia temporis, per copulam importatā, sive illud præsens sit, sive præteritum, aut futurum, tunc nec ampliari dicitur terminus, nec restringi, sed habere statum, ut, homo currit, ubi homo supponit pro homine nunc existente; sic Petrus dormivit, aquila volabit. Hæc autem suppositio dicitur minor respectu ampliationis, per quam extenditur terminus ad majorem suppositionem, ita ut accipiantur pro existentibus non solum in hac, sed etiam in aliâ differentia temporis, ut, homo potest disputare, iusti in perpetuum vivent. Respectu vero restrictionis dicitur major, nam per hanc non supponit terminus pro omnibus existentibus pro differentia temporis per copulam importatā, ut, si quis dicat, homo albus currit, non supponit homo pro omni homine tunc existente, sed tantum pro homine albo. Unde restrictio quaerit in parte ampliationi opponitur, definitur esse coarctatio termini à majore ad minorem suppositionem, quām pro tempore per copulam importato.

Ampliatio triplices est, prima secundum tempus tantum, pro terminis singularibus, vel communis simpliciter supponente, ut Petrus est posterior Paulo, nempe Paulo qui est vel fuit, est prior Iohanne, qui est scilicet vel erit. Secunda quoad significatum, pro ijs terminis, qui diversa significata habere possunt, ut, peccatores punientur, ubi extenditur ille terminus ad variis qui fuerint, sunt, & erunt. Tertia cùm termini concreti habentes materiale & formale ampliantur ad diversas formas pro diversis temporis differentijs, ut justus fuit peccator, ampliatio fit secundum tempus & formam justitia, & sensus est, hic homo qui est, vel fuit justus, fuit peccator.

Quatuor modis fit restrictio, primò per appositionem adjectivi in eodem extremo, ut, omnis paries albus disgregavit. Secundò per relativum, ut, omnis homo qui decedit in gratia, salvabitur. Tertiò, per appositionem obliqui in eodem extremo, ut, omnis actio Christi fuit infiniti valoris; non tamen restringitur terminis si adjectivum vel casus obliquus sit loco prædicati, ut, omnis paries est albus, omnes libri sunt Petri, ubi subjectum seu rectum non restringitur per adjectivum & obliquum, sicut siebat in præcedentibus exemplis. Quartò, per appositionem inferiore-

ris, Apostolus Petrus fuit Princeps Apostolorum: Rex Alexander devicit orbem.

Alienatio est cùm terminus aliquis per appositionem alterius traducitur à propriâ suppositione ad impro priam, ut, homo marmoreus est in foro, in quibus non valet consequentia ab uno ad aliud, ut, si leo lapidatus, ergo leo, nec è contra, quia leo solitariè sumptus sumitur pro famosiori, seu vero. Diminutio est, cùm non simpliciter aliquid significatur, sed secundum quid, ut, a thiops albus secundum dentes. Cùm vero subiectum non supponit pro differentia temporis per verbum importatā, dicitur non incongruē distractio, ut, homo est mortuus, caci vident, licet à quibusdam ad ampliationem, à nonnullis ad alienationem revocetur. In his facile capiuntur tyrones ni caveant, ut si quis dicat, Petrus heri erat justus, sed Petrus heri peccavit, ergo Petrus heri justus peccavit, sic enim distinguendum consequens, ergo Petrus heri justus peccavit quo tempore erat justus, nego consequentiam, alio tempore, concedo, est enim argumentatio à sensu diviso ad compositum.

Pro modis argumentandi ex prædictis id præcipue advertendum, ut supponatur constantia subjecti, in argumen tatione aliqui nulla est consequentia. Constantia autem est particula aliqua denotans existere id de quo est seruandum, ut si quis dicat, omne animal currit, ergo leo currit, si prædicta, non valet consequentia nisi supponatur leonem esse, sicutque debet addi & leo est, tunc enim bene sequitur, ergo leocurrit, alioqui dicitur de subjecto non supponente. Sic in restrictione non valet, omnis homo loquitur, ergo homo albus loquitur, nisi ponatur esse hominem aliquem album.

SECTIO IV.

De appellatione terminorum:

Appellatio est applicatio formalis significati unius termini significato alterius, sive materiali, sive formalis, ut, magnus Philosophus, ubi si magnus, quod est formalis significatum hujus termini, applicetur, vel appellatio supra formale significatum termini Philosophus, scilicet supra philosophiam, dicitur appellatio seu Magnus philosophus, sicut & in his propositionibus, medicus est citharædus, album est dulce, & similibus. Dicitio applicans significatum dicitur appellans seu denominans, potestque esse vel terminus substantivus, ut, dominus, vel adjectivus aut adverbium, & alij termini syncategorematici, ut, valde est doctus, tres medi ci &c.

Hic notandum, sicut mutata suppositione non vallet argumentum, ita nec variata appellatione, unde mutata hæc & similes sunt fallaces modi argumentandi, faber lignarius fecit cathedram. Sed cathedra est lignum, tio est nulla ergo fecit lignum, vocaturque fallacia accidentis, nam ly fecit in majori appellat supra formale, in consequenti supra materiale, sicutque mutatur appellatio.

DISPUTATIO IV.

De Modis sciendi.

Modus sciendi est oratio ignoti manifestativa, intellige ex natura sua, licet enim per accidens posset quis ex consuetudine clarius hominem concipere auditâ voce hac homo, quām his animal rationale, hæc tamen posterior oratio ex

natura sua est manifestativa magis illius significati, quod antea uno verbo quasi involutum concludatur, hic vero natura hominis per suas partes explicatur, & quasi expanditur, omniumque oculis distinctè proponitur; Unde interpretatio aliquis lingua

linguae ignorare per aliam notam non est modus sciendi, quia non explicati rem secundum suas partes evolvit & declarat homo quam $\alpha\beta\gamma\pi\omega\pi\sigma$, quod vero quis per unum verbum intelligat hominem, non per aliud, est merè per accidens, quod scilicet unam linguam calleat, non aliam. Modi autem sciendi communiter tres numerantur, *Definitio*, *Divisio*, & *Argumentatio*, de duabus prioribus hic erit sermo, argumentationem in Disputationem ultimam deferemus.

S E C T I O .

De Definitione.

I. **D**efinitio duplex est, formalis, & objectiva; haec est ipsa entitas rei quae definitione explicatur, & ad Metaphysicam spectat, illa est instrumentum quo rem explicamus, de qua in praesenti.

II. **D**efinitio ergo primo Top. c. 4. sic definitur ab Aristotele, *Definitio est oratio explicans quod quid est rei*, seu essentiam rei, quam Philosophi quidditatem vocant, quia per eam satisfacimus quæstiōni quid est res. *Oratio* ponitur loco generis, quod illi cum ceteris modis sciendi est commune, reliqua particulae loco differentiae, hoc enim peculiare est definitioni ut explicet partes essentiae per modum unius, & ut constituentes unam naturam, quod cum una dictione fieri nequeat, duæ saltem ad Definitionem requiruntur. Hic vero loquimur solùm de Definitione apprehensiva, perfectissima vero *definitio* est sola iudicativa, ut ostendam d. 43. log. f. prima. Oratio autem ibi sumitur prout abstrahit à vocali & mentali, nam qui volunt solas voces, non conceptus orationem esse, valde improprie loquuntur, cum enim sit sermo internus & verbum mentis, quidni & oratio?

III. **D**ividitur primò, *Definitio in essentiale & accidentale*. *Essentialis* est quae explicat rem per suas partes essentiales, seu per quas in sua natura & essentia constituitur, quæ si physice fuerint, seu à parte rei distinctæ & constituentes, vocatur *Definitio essentialis physica*, ut, *homo est compositum ex corpore & anima rationali*. Si partes fuerint metaphysica, & non à parte rei, sed solùmper conceptus nostros distinctæ, quales sunt genus & differentia, vocatur *Definitio essentialis metaphysica*, ut, *homo est animal rationale*. *Accidentialis*, quæ & *descriptiva* *Definitio* dicitur, est, quæ rei naturam per accidentia quædam & proprietates explicat saltem mediate, ob connexionem quam ad essentiam habent, ut cum dicimus, *homo est animal risibile*.

IV. **D**efinitio item secundum S. Thomam dividitur in Definitionem nominis, seu quoad quid nominis, quā nimirum explicamus quid nomina significant, & in Definitionem rei, seu quoad quid rei, quam jam explicavimus: licet enim non sciām conceptum quidditativum seu essentiam leonis aut elephantis, possum tamen scire perfectè quid homines per illa nomina significant: sicut licet sciām quid significet *molossus*, nescio tamen utrum differat species ab alijs canibus minoribus.

V. **V**ariæ pro *Definitionibus* assignantur regulæ. Prima est, ut *Definitio* constet genere, seu aliquo quod sit loco generis, per quod definitum conveniat cum alijs; & Differentiæ, per quam à ceteris omnibus secernatur. Secunda, ut nec sit diminuta, ut, *homo est vivens sensibile*, ubi deest differentia: nec superflua, ut, *homo est animal rationale, sensibile*. Tertia, ut convertatur cum definito, & ab uno ad aliud valeat consequentia, ut, *est homo, ergo animal rationale, est animal rationale, ergo homo*. Cuius ratio est, quia *objectum* est idem utrobius, magis tantum vel

minus explicatum. Quarta, ut non conveniat alijs à definito, & ut non omne definitum comprehendat. Quinta, ut sit clarius definito, est enim ejus manifestatio, quod semper facit, rem per partes veluti e-volvendo. Potest tamen in Definitione poni aquæ ignotum ac terminus ordinis quem definitum dicit ad ipsum, ut, *Pater est qui haber filium*, ubi licet filius sit aquæ obscurus atque pater, ordo tamen ad filium est quid notius, ut dici solet in logica. Sexta, Addi solet, ut detur per genus immediatum, seu proximum rei quæ definitur, non per quodcumque remotum; malè enim hominem definiret qui diceret, *homo est corpus rationale*.

Prima regula pro argumentatione à definitione VI. est, de quocumque affirmatur vel negatur *Definitio*, affirmatur vel negatur definitum, & è contra, ut, *Petrus est homo, ergo animal rationale*. Secunda, quicquid affirmatur vel negatur de Definitione objectivâ, seu de re definitâ, affirmari vel negari debet de definito, & è contra, ut si de animali rationali affirmamus quod sit vivens, & negamus quod sit insensibile, idem etiam affirmare & negare debemus de homine, cuius ratio est, quia *Definitio* objectiva & definitum idem sunt.

Contra, inquis, de Definitione affirmatur quod sit *oratio explicans naturam rei*, quod tamen de definito affirmare fas non est. Resp. primò, id non affirmari de Definitione objectivâ, sed formali. Resp. secundò, sermonem esse de prædicatis realibus, & à parte rei illi convenientibus, non de ijs quæ accipit ab intellectu.

Quæres, utrum *Definitio* mentalis consistat in apprehensione, an iudicio. Existimo posse in utrolibet consistere; in apprehensione, quia per illam potest quis concipere prædicatum commune & differentiale, ac mente unire genus & differentiam, animal v. g. & rationale, ergo. Dices, non affirmatur quidquam, nec negatur per definitionem illam, ergo non manifestatur res, ergo non est modus sciendi. Distinguo consequens, non est modus sciendi perfectus, concedo consequentiam, imperfectus, nego, nam illa repræsentatio rei per partes explicitè concepta est clarius repræsentatione rei non per partes, sed quasi confusè. Est tamen etiam *Definitio* in iudicio, quia affirmamus v. g. hominem esse animal rationale. Sed de hac re plura in log. d. 43. f. 1. ubi eam plenius decidemus.

S E C T I O . II.

De Divisione.

Divisio est Oratio totum in suas partes distribuens, ubi totum, divisum, partes membra dividentia dici solent.

Divisio alia *Potentialis*, alia *Actualis*; *Potentialis* vocatur qua res aliqua dividitur in partes quasactu non habet, sed tantum potentia, id est, potest habere, ut genus, animal v. g. non dicit actu in conceptu suo species, noui enim ex illis componitur, sed solùm est in potentia in ordine ad illas, vocaturque respectu illarum *totum potestatisum*, quia potest de illis prædicari, licet actu concipiatur nullà illarum concepta: & si divisum, seu ratio communis sit genus, dicitur *Divisio* generis in species, ut, *animal aliud homo, aliud equus, &c.* Si divisum sit ratio communis analogia, dicitur *Divisio* analogi in analogata, ut in communi exemplo, *ens aliud substantia, aliud accidentia*.

Divisio *actualis* illa est, qua totam dividitur in partes, ex quibus actu constat, quæ si fuerint physica, *Actualis*, & realiter distinctæ, dicitur *Divisio* *actualis physica*, *Divisio* *actualis sensibilis*.

Divisio integralis.
five partes essentiales fuerint, ut hominis alia pars corpus, alia anima, quæ dicitur divisione essentiale; five integrales, ut, hominis alia pars caput, alia manus, &c. quæ appellatur *Divisione integralis*, desumit enim *Divisionis* nomen à partibus in quas divisi distribuitur, ac proinde quo compositionis, tot etiam *Divisionis* sunt genera. Si autem partes fuerint metaphysicæ, & non realiter distinctæ, ut animal & rationale, vocatur *Divisione* actualis metaphysica.

IV.
Divisio sub-
iecti in ac-
cidentia.

Divisione accidentalis illa est quæ datur per accidentia, & communiter triplex censetur, prima subjecti in accidentia, ut, hominum alius albus, alius niger, ad quam *Divisionem* revocari potest nomen, seu vox, quæ ex placito hominum est subjectum vel quasi subjectum variarum significacionum quæ illi accidunt. Secunda est accidentis in subjectum, ut, albedo alia laetitia, alia nivis. Tertiò est *Divisione* accidentis in alia accidentia sibi adjecta, ut, album aliud amarum, aliud dulce, quod non sit nisi in concreto. Porro *Divisione* hæc accidentalis potentiali similius est quam actuali, quia potius est ratio superior continens sub se membra dividentia ut inferiora de quibus praedicari possit, non ut partes actuallam componentes.

V.
Regula bo-
na Divi-
sionis.

Leges *Divisionis* sunt: prima, ut sint ad minimum due partes, saltem formaliter distinctæ, aliter enim non est *Divisione*. Non tamen nimis sunt multiplicandæ, ne confusionem pariant, sed si plures sint, enumerandæ precipue & maximè generales. Secunda, ut membra dividentia non se invicem incluant, defectu cuius hæc est mala *Divisione*, animal aliud brutum, aliud leo. Tertia, ut neutrum membrum adæquet divisum, quâ de causâ hæc est mala, animal aliud rationale, aliud sensibile, quia sensibile rœquè latè patet ac animal. Quarta, ut omnia membra dividentia simul adæquent divisum, ac proinde hæc est mala *Divisione*, animal aliud homo, aliud leo, latius enim patet animal quam hæc duo.

Varij pro *Divisione* assignantur argumentandi modi, qui *Divisioni* potentiali potius convenienter. Modi argua- quâ actuali. Primus pro potentiali est à positione mentandi à *divisi* ad positionem unius ex membris dividentibus Divisi. sub disunctione, ut, est animal, ergo vel rationale vel irrational, & è contra à positione unius membra ad positionem totius, est homo, ergo animal. Non sic in integrali & actuali *Divisione*, non enim valet, est homo, ergo vel caput, vespes, vel aliud corporis membrum, est caput hominis, ergo homo. Secundus item pro sola potentiali est à negatione *divisi* ad negationem omnium partium dividentium, & à negatione harum omnium ad negationem *divisi*, non est homo, ergo nec Petrus, nec Paulus &c. & è contra. Tertius à positione *divisi* & negatione unius membra, si duo tantum sint, ad affirmationem alterius, ut, est animal, non irrational, ergo rationale: quod si partes plures sint, omnes negandæ sunt præter unam, & vice versa ab affirmatione unius partis ad negationem alterius, ut, est animal idque rationale, ergo non irrational. Pro actuali *Divisione* hoc universim dici potest, bene valere ab affirmatione unius partis ad negationem alterius est anima, ergo non corpus, est corpus, ergo non anima. Quod enim aliqui dicunt, à *diviso* ad partes collectivè sumptus valere consequuntam, ut, est homo, ergo anima & corpus unita, videtur potius argumentatio à definitione physicâ, quam *Divisione*.

Hic disputant nonnulli utrum definitio sit diversus modus sciendi à *Divisione*, sed quia res est non parum controversa, commodiū discutitur in logica. De qua proinde dicam d. 43. log. l. 2. Solum hic notandum ad modum loquendi, divisionem sicut & definitionem dici bonam vel malam, non veram vel falsam, veritas enim nisi in iudicio propriè esse non potest. Deinde potest esse propositione vera, & tamen definitio vel *Divisione* mala, ut, homo est animal sensibile, vel falsa, est vera propositione, mala tamen nominis definitio.

DISPUTATIO V.

De Propositione.

SECTIO PRIMA.

De nomine.

I.
Definitio
Nominis.

Termini
infiniti non
sunt nomina,

Termini
adjectivi
non censem
sunt nomina.

II.

Nomen non prout idem est cum termino, sed strictius sumptum, sic definit Aristoteles primo Perih. c. 2. Est vox significativa ex infinito, sine tempore, cuius nulla pars significat separata, finita, & recta, que cum verbo est veram vel falsam efficit orationem. Per ly vox excludentur termini mentales, per significativa voces non significativa, per ly sine tempore differt à verbo, cuius nulla pars significat, ut excludantur termini complexi ex duobus verbis, qui secundum aliquos sunt oratio: per ly finita excluduntur termini infiniti, quos ob hoc à ratione nominis excludit Aristoteles, quod non videantur ita apti ad conscientias propositiones doctrinales & scientificas, cum non significant quid res sit, sed solum quid non sit, & significatum habent valde indeterminatum per ly recta excludit Aristoteles casus obliquos, qui non tam sunt nomina, quam casus nominum, & significatio est imposita recto: tum etiam quia sensum cum verbo est per se efficere non possunt; & per hanc etiam ultimam particularum excluduntur termini adjectivi à ratione nominis.

Plurimæ circa hanc nominis definitionem ab Aristotele traditam oriuntur difficultates, quam proinde acriter impugnat P. Hurt. hic s. prima & alias

R. R. Th. Comptoni Philosophia.

impugnat fortassis non difficiliorē statuit: sed res non est tanti, ut illi immorandum censeam.

Id solum hic cum Doctoribus communiter notandum, hæc tria multum inter se differre, significare tempus, connotare tempus, & significare cum tempore. Quid sit significare tempus hæc dicitur quod ad tempus vel ali- tempus. Significare tempus illa dicitur quod ad tempus vel ali- tempus. Connotare tempus illa dicuntur, quorum licet principale significatum non sit tempus, sed ali- tempus. Connotare tempus illa significare actionem aliquam, cum tempore, sed ulterius etiam significare illam exerceri in ali- tempore, Aliud est connotare tempore nocturno, quod connotat, connotare, non tamen tempus significat: sicut licet Pater signifi- paret naturam Patris ut connotat filium, non ta- nificare.

B

hæc

men significat filium, sed filius significat filium, pater patrem. Verbum autem *cōnō* idem significat ac *cōna*, & præterea hanc actionem exerceri in præfenti, & actu conjungi cum eo à quo procedit, unde haec verba *cōnō*, *prænō* non solum connotant tempus vespere scilicet, aut meridiem, sed significant cum tempore. Quod idem est de præterito, quo significatur actio præterita conjuncta fuisse cum aliquo, & de futuro, quo significatur conjungenda. Quod verò aliud sit connotare tempus, aliud significare cum tempore, patet, quia mutato tempore verbi, remanet idem tempus connotatum, sive enim dicamus *cōnō*, *cōnāvi*, vel *cōnabō* mutatur tempus cum quo significant illa verba, non tamen tempus quod connotat, quod tempus est nocturnum. Nomen ergo connotat tempus vel illud significat, non significat cum tempore, sed hoc verbo competit & participio.

S E C T I O N I I.

De Verbo & Oratione.

L *V*erbū definitur ab Aristotele primò Periher. c. 3. esse, vox significativa ad placitum, cum tempore, cuius nulla pars separata significat, finita, & redita, & est eorum quæ de altero dicuntur, nota. Plurimæ particulae hujus definitionis satis percipiuntur ex definitione nominis. Per ly cum tempore differt à nomine ut dictum est, per recta intelligitur præfens indicativi modi, à quo cæteri modi & tempora derivantur & respectu illius sunt quasi obliqua; per finita excludit verba infinita, ut non curro, cum enim per illa determinatum prædicatum affirmari non possit de subiecto, non possunt constituere propositiones scientificas.

II. *Tria Verbi munera.* *Scribēre,* *Importare* tempus. *Praedicatum unius cum subiecto.* Tria munera exercet verbum, primò, significat aliquid, in quo à nomine non discrepat, ut *curro*, unde in propositione de secundo adjacente suppleretur rationem prædicati, ut, *Petrus currit*. Secundò, significat actionem aliquam exerceri certo tempore, quod est significare cum tempore. Tertiò, unit prædicatum cum subiecto, quod est munus illius ut est copula. Potest ergo infinitari verbum quoad unum munus, significationem v. g. quin necessariò infinitetur quod aliud, copulationem v. g. unde in hac propositione, *Petrus non currit* duplex potest esse sensus, primus, ut solum negetur cursus de Petro, & sic negatur verbum, & fit propositio pure negativa: Secundus, ut uniat Petru negatio cursus, que fit propositio affirmativa de extremo negato: negatio enim cum sit ad placitum, applicatur pro libito, ab hominibus, & vim suam vel uni vel alteri significato verbi accomodat.

III. *Vixit* foret ali- quo modo infinitari. Quod autem possit verbum secundum aliquid infinitari, probatur ex syllogismo illo quem conficit Aristoteles primo Polt. c. 3. sic enim habet, *stelle non scintillantes sunt prope nos*, si d^{icit} planetæ non scintillant, ergo planetæ sunt prope nos. Ubi minor necessariò sumi debet infinitanter, ut sensus sit, planetæ sunt stellæ non scintillantes, ut mateat propositio affirmativa, aliter in prima figurâ concluderetur ex minori negativa, contraries syllogisticas. Imò & de planetis, si non existent, tam affirmari posset per propositionem negativam non scintillare, atque dum existunt, sicut hec iam est vera propositio, *Antichristus non loquitur*. Sufficit ergo ut verbum distinguatur ab omni alio, quod infinitari non possit quoad munus copulæ, per quod solum ab alijs omnibus distinguatur, nam participia etiam significant cum tempore.

IV. *Quo sensu* verbum est, in se inclusum, idque non in propositionibus tan-

tum necessarij, ut *Chimera non est*, id est, est non ens, subinde in quibus verbum absolvitur à tempore, sed etiam infinitetur in contingentibus, ut, *Petrus est*, infinitari potest dicendo *Petrus non est*, id est, est non ens, nec ibi affirmo simpliciter existentiam de Petro, sed solum quantum sufficit ad verificandam propositionem, ad quod non requiritur ut realiter tuac existat, est enim distractio ubi verbum non supponit pro differentia temporis per copulam importatam, quo etiam modo verificantur illæ propositiones, *Petrus est mortuus*, *ignis est extintus*, &c. ubi si necessariò significetur existentia Petri & ignis nunc exercita sunt falsæ propositiones; significatur ergo eorum existentia, non quæ modo est, sed quæ aliquando fuit exercita, quæ sufficit & requiritur ad veritatem harum & similium propositionum, quod etiam su o modo dicendum in propositionibus de futuro.

Dices, in propositionibus necessarijs, ut, *homo est animal*, verbum absolvitur à tempore, ut supra diximus, ergo non significat cum tempore, sic enim ab illo non absolveretur, ergo ibi non est verbum. Resp. primum, absolvit à tempore, non esse nullum tempus significare, sed potius significare omnem differentiam temporis, præsentis scilicet, præteriti, & futuri indiscriminatim, & non restringi ad differentiam temporis per copulam importatam. Secundò dico, verbum absolvit à tempore non incongruè dici posse non significare aut exercere unionem existentia inter prædicatum & subiectum, sed solum unionem essentia, sicut quando nullo homine existente dicimus, *homo est animal*, vera est propositio, non enim emuntamus pro tempore præsentis unionem existentiae inter animal & hominem, ita ut afferamus tunc hominem existere animal, sed solum denotat propositio unionem essentiae inter hominem & animal, id est, innuit animal esse prædicatum ita intrinsecum, & essentialiter petitum ab homine, ut nec esse nec concipi sine illo possit. Unde semper vera est hæc propositio, *homo & fuit*, & est, & erit animal, & ex-Homo picari debet quasi conditione hoc modo, *homo, si est animal, vel quandocumq. est*, debet esse animal. Quando autem verbum absolvatur à tempore, quandonon, ex natura extremon judicandum est, quæ si fuerint essentialia, arguant tantum connexionem prædicatorum essentialium, & verbum absolvitur à tempore, si accidentalia, connexionem cum existentiæ subiecti cui contingunt. In prioribus veò dicitur verbum absolvit à tempore quia cùm non importatur existentia, non tam habetur ratio verbi, secundum munus significandi cum tempore, quæ secundum munus unendi prædicatum cum subiecto, seu copulae.

Orationem (vocalem scilicet) sic definit Aristoteles primo Periher. c. 4. est vox significativa, cuius pars aliqua separata significat, ut dicitio, sed non ut affirmatio vel negatio: ut dicitio, id est, sine vero vel falso; quæ definitio sicut & præcedentes, sua habet easque fatus graves difficultates. Alij sic orationem definit, *Oratio est cuius altera pars separata est significativa*, quæ definitio convenit etiam termino complexo, quem etiam orationem esse afferunt hi auctores. P. Hurtado hic Orationem sic definit. *Est vox significativa composita ex nomine & verbo mutuo & ingrediens.* Oratio vocalis alia perfecta, quæ sensum facit integrum, & non relinquunt suspensum audientis animum, ut, *paries est albus*; alia imperfetta, ut, *si vales &c.* Perfecta alia enunciativa, quæ affirmat vel negat, ut, *sol lucet*, *Petrus est homo*, & omnes feri indicativi modi, alii non enunciativa, in qua licet sensus sit perfectus, nihil tamen affirmatur vel negatur, quales sunt plerumque imperativi & optativi *salve*, *modi*, *ut, perge studere, utinam salver, fac hoc, &c.* quæ proinde

proinde orationes nec veræ sunt, nec falsæ.

S E C T I O . III.

*Explicatur natura Propositionis, & dividitur
in Categoricam, & Hypotheticam.*

I.
Propositio est Oratio enuntiativa alicuius de aliquo:
Per Orationem, quæ est loco generis, convenit cum Oratione imperfectâ, per alias particulas differt. Dividitur propositio in affirmativam & negativam, quæ utrum si essentialis divisio, nec ne, dicetur in Logica. Secundo, in veram vel fallam, quæ oritur ex præcedente. Tertiò in Categoricam & Hypotheticam. Categorica est quæ constat subiecto, prædicato, & copula, quæ semper verbum esse debet, & unire prædicatum subiecto. Hæc porto copula unica tantum sit oportet, licet enim alia verba reperi possint in propositione Categoricâ, tum ex parte subiecti tum prædicati, ut in hac propositione quam omnes faterentur esse categoricam, *partes qui est albus, disgregat visum*, non tamen sunt copulae illæ exercitæ, sed solum circumstantiae prædicati vel subiecti, nil enim affirmant vel negant, sed quasi supponendo uacuum, affirmatur per copulam principalem aliud, vocaturque copula solum minus principales, & implicationis, seu implicitè importatae, perinde enim est ad hanc propositionem sive quia dicat, *partes albus disgregat visum*, sive, *partes qui est albus disgregat visum*, unde prior illa copula non est copula hujus propositionis.

II.
Propositio secunda, & tercia adiacente.
Hæc autem est propositio integra categorica, Petrus est, includitur enim prædicatum in verbo, neope participium, & tensus est, Petrus est existens, vel Petrus est eus, & idem dicendum de omnibus fere verbis, præsertim tertiaz personæ, ut currit, scribit &c. ex quibus proinde ut hac propositio categorica, solum addendum subiectum. Quando ergo in iis propositionibus ponitur prædicatum explicitè, vocatur propositio de tertio adiacente, ut Petrus est albus, sed si solum includatur in verbo, dicitur propositio de secundo adiacente, ut Petrus est Petrus currit &c. Hæc autem, pluit, nungit, grandinat, scribo, lego &c. in voce propositiones non sunt, sunt leto, unde iis auditis, statim concedimus vel negamus.

III.
Quid sit propositio hypothetica.
Hypothetica est que constat ex duabus propositionibus categoricis, vel fallam orationibus tanquam extremis, in qua copula non est verbalis, sed una fere ex his conjunctionibus &, vel, aut, si, quia. Non ergo affirmat unam propositionem aut orationem de alia, tanquam prædicatum de subiecto, sed solum enunciavit nexus vel disjunctionem earum inter se. Unde nimis religiosè, & contra communem sententiam summulistarum etymologiarum nominis adhaeret, P. Hurt. hic d. 4. l. 3. §. 7. dum solas propositiones conditionales vult esse hypotheticas, ut, si sol ortus fuerit, erit dies, quod scilicet hypothesis idem sit as suppositio, unde negat hanc esse hypotheticam, Petrus currit & Paulus loquitur. Sed nobis non est recedendum à commun modo loquendi.

S E C T I O . IV.

De materia, & forma, quantitate, & qualitate propositiorum categoricorum.

I.
Propositio de materia necessaria, contingente, & impossibili.
Materia prædictum ad subiectum, qui triplices est, necessaria, impossibilis, & contingens, à quibus propositiones suam item denominationem desumunt, quod etiam in propositione hypotheticâ verum est. Dicitur ergo propositio de materia ne-

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

cessariâ seu naturali, quando prædicatum necessarium vel naturaliter convenit subiecto; necessariâ ut, homo est animal, naturaliter, ut, ignis est calidus. Propositio de materia impossibili seu remotâ est, cum prædicatum repugnat subiecto, ut, homo est lapis. Cum autem ita prædicatum convenit subiecto, ut possit naturaliter non convenire, dicitur esse in materia contingenti, ut, Petrus currit.

II.
Hæc ergo propositio animal est rationale, si animal capiatur pro genere, est contingens, licet enim rationale sit substantia, convenit tamen animali ut sic, nali est accidentaliter, animal enim non magis petit contrapropositio hi per differentiam rationalis quam irrationalis, unde dicitur rationale (idem est irrationali) respectu animalis accidentis, non physicum, seu in entitate, sed metaphysicum, id est, accidentaliter ei conveniens. Unde duplex est propositio accidentalis, altera cum prædicatur accidentis quod convenit subiecto contingenter, ut, paries est albus, altera cum prædicatur id quod licet sit substantia entitative, accidentaliter tamen seu contingenter convenit subiecto, ut, animal est rationale, animal est irrationale.

III.
Forma Propositionis est unio seu copula; propo-
sitione enim est quid compositum seu unitum, Forma Pro-
positionis autem & uniti forma est unio.

IV.
Quantitas Propositionis (metaphorâ à rebus ad propositionem translata) est extensio quædam vel limitatio subiecti, ut pro pluribus vel paucioribus Quantitas sumatur, estque quadruplex, universalis, cùm subiecto Propositionis principale est terminus communis affectus signo universalis, ut, omni leo rugit. Particularis, cùm subiectum est terminus communis affectus signo particulari, ut aliquis leo rugit. Indefinita, cùm subiectum est terminus communis, nullo signo affectus, ut, leo rugit: singularis deum cùm subiectum est terminus singularis, vel stat pro singulari, ut, Petrus, vel hic homo currit, Philosophus studet; intelligendo de Aristotele.

V.
Circa Propositionem indefinitam id solum notandum, in materia contingenti æquivalere particuli-
tati, ut, aquila volat, id est aliqua aquila volat, nisi cùm terminus communis supponit immobilitatem, ut homo subinde a-
est species: in materia autem naturali æquivaler uni-
versali, ut, homo est animal, id est omnis homo est ani-
mal. Quod idem dicunt Theologi & Iuristi, hi in propositionibus legis, ut homicida capite plectatur, id est, omnis homicida; illi in Propositionibus fidei, ut, noster unus in gratia salvabitur, id est omnis moriens in & Fidei gratia. Nulla vero quod hoc habetur ratio prædi-
cati, unde hæc est universalis Propositionis, omnes tres Divinas Personæ sunt Deus: nec casus obliqui quare hæc est quantitatis universalis, omnis equus Petri currit, hæc particularis, aliquis equus omnium hominum currit.

VI.
Qualitas Propositionis duplex recensetur ab auctoriis, veritas & falsitas, affirmatio & negatio, quarum tamen exacta examinatio ad logicam spectat, nam affirmatio & negatio communiter dicuntur essentia potius propositionum quam qualitas. Id solum hic notandum, quæ propositio sit affirmativa, scatur pro-
qua negativa, ex copula principalis, seu officium co-positio effi-
pula exerceat dignitatem, quæ si affirmativa sit, erit affirmativa
propositio affirmativa, licet habeat aliam copulam vel negati-
vam; minus principalem negativam, ut, qui non quiescit,
mouetur, est affirmativa, erit autem Propositionis nega-
tiva principali copula negata, licet minus principalis
sit affirmativa, ut, qui moritur in peccato, non erubet
Deum, quæ est Propositionis negativa.

SECTIO V.

De Propositione Hypothetica.

I.
Natura propositio
naturae hypotheticae.

Categorica
de extremo
copulato.

Categorica
de subiecto
circumstantia-
tionali.

II.
Quantitas
propositio
naturae hypotheticae.

III.
Quae hypo-
thetica sit
affirmati-
va, qua no-
gativa.

IV.
Differencia
inter Nullus
& Non copula-
m. posita in
initio propositio-

Propositionis Hypotheticae naturam supradicte
vnius sec. 3. aliqua solùm, hinc notanda. primò, non sufficere ut Propositione sit Hypothetica, quod in sensu æquivalat Hypothetica, sed requiritur ut ex communi modo significandi indicet connexionem plurium sententiarum, sicut nec homo est terminus complexus, licet idem sit quod animal rationale, nec hæc propositione homo est animal, est hypothetica, licet æquivalat huic, Petrus est animal & Paulus est animal; unde hæc & similes non sunt hypotheticæ, sed categoricæ Petrus & Iohannes student, Petrus est studens & legens, licet hypotheticis in sensu æquivalent, sed sunt categoricæ de extremo copulato, prima de subiecto copulato, secunda de copulato prædicato. Hæc autem, lego & scribo, est hypothetica, non præcisè quia æquivalat hypothetica, sed quia ex usu & modo loquendi, verbum solùm prolatum, ut supra diximus, capi solet pro integrâ propositione categoricâ. Hæc vero & similes, Petrus qui ambulat, disputat, omnis homo qui currit, moveatur, non sunt hypotheticæ sed categoricæ de subiecto circumstantiali, licet enim sint ibi duo verba, primum tamen non exercet rationem copulae, cum non affirmet vel neget, sed solùm aliquid supponit, ut supra diximus, nam si affirmaret, secunda propositione quæ est necessaria & vera, esset falsa, affirmaret enim omnes homines currere, quod est falso. Ad hypotheticam ergo requiriatur duplex categorica inter se copulata, præterim in copulativis & disjunctivis, quod tamen hinc non contingit.

Secundum est, quantitatem Propositionis hypotheticae desumi ex propositionibus categoricis; ex quibus constat, quæ illi sunt instar prædicati & subiecti. Aliam tamen etiam peculiariter habent quantitatem desumptam ex copula, quæ si fuerit coniunctio & Propositione erit universalis, quia ad suam veritatem petit ambas categoricas veras; si conjunctio sit disjunctiva, erit particularis, quia ad eum veritatem sufficit altera categorica vera, ut, Petrus studet vel currit.

Tertium est, Hypothetica sitne affirmativa an negativa, dignoscendum ex copula principalis, seu conjunctione, non ex copulis categoricarum, unde hæc est affirmativa, Petrus non scribit, & Paulus non currit, quia copula est affirmativa, solùm enim ibi spectatur unio illarum sententiarum inter se, quæ cum affirmetur, propositione erit affirmativa, & idem est de negativâ, contrariarum enim contraria vel eadem est ratio, & consequentia.

Hæc vero notandum, si negatio sit nominalis, ut nullus, ac ponatur in initio Propositionis, non negatus & Non copulam principalem, sed relinquit Propositionem positam in initio affirmativam, unde hæc propositione, Nullus homo loquitur, & equus currit, est affirmativa; si vero negatio sit adverbialis, ut non, posita in initio facit Propositionem negativam, hæc enim ex modo significandi & usu negat in Propositione materiam libi subiectam, nempe copulam, quæ in hypotheticâ est coniunctio: unde hæc est negativa, non Petrus currit, &

Paulus loquitur: hæc affirmativa, Petrus non currit, & Paulus non loquitur.

Hypothetica Propositione est quadruplex, copulativa, cuius partes principales uniuntur particula & aut aliâ simili copulativè, non copulatum sumptâ, seu uniente integras Propositiones, non simplices solùm terminos, ut Petrus currit, & Paulus loquitur. Particula autem istæ sunt tam, quam, talis, qualis, qui.

Disjunctiva, cuius partes principales uniuntur conjunctione disjunctivâ, vel, aut aliâ simili disjunctivè sumptâ, non disjunctum, ut, Petrus currit, vel loquitur. Disjunctiva vero non facit sensum exclusivum, sed præcisivum, sensu enim illius propositionis, Petrus currit, vel loquitur non est hic, vel Petrus tantum currit, vel tantum loquitur, ita ut si utramque faciat, sit futura falsa propositione (licet non negem aliquas propositiones disjunctivas interdum hunc sensum facere posse maximè in prædicatis contradictoriis) sed potius est magis vera, quia magis recedit à falsitate; necessaria ergo est veritas alterius partis, neque oblitus, aut requiriatur veritas utriusque.

Conditionalis ea est cujus partes uniuntur particula si illative sumptâ, denotando scilicet unum conditionatè inferri ex alio. Unde conditionalis propositione est quædam quasi argumentatio habens primam partem pro antecedente, si pro copula, & secundam partem pro consequente, ut, si mater est, diligit filium: si sol lucet, dies est &c. Particula enim si aliquando alii modis sumitur, permisive ut, si Petrus videtur, meus enim verbis salutis interrogative fine vi illationis, si valet frater tuus. Veritas hujus propositionis ex sola illatione pensanda est unde hæc est falsa, homo est animal, equus est hinnibilis, licet utraque pars sit vera, quia una non sequitur ex alio. Potest etiam esse vera, licet utraque pars seu categorica sit falsa; unde vera est hæc propositione, si lapus est equus, est hinnibilis, dato enim primo, sequeretur necontra, cœlariò secundum, conditionale enim nihil ponet in esse, id est, non affirmat quidquam revera & de facto esse, sed affirmat solùm quid foret, si alterum vere esset.

Conditionalis necessaria triplex est, necessitate metaphysicâ, physicâ, morali: metaphysicâ, cum necesse per divinam potentiam potest aliter contingere, ut, si homo est, est rationalis; physicâ, cum secundum naturas rerum non potest aliter contingere, licet per divinam potentiam possit, ut, si ignis est approximatius, talescit; morali, cum ut plurimum contingit, licet etiam naturaliter possit contrarium accidere, ut, si mater est, diligit filium.

Conditionalis affirmans est causalis, cuius partes uniuntur per particulam quia, & denotat unum inferri ab solutè ex alio. Differet à conditionali, primò, quod hæc conditionatè solùm inferat, causalis absolute. Secundò, quod hæc denotet unum esse veram causam alterius, illa autem quamvis hoc non renuat, non tamen requirit; unde ut vidimus, licet utraque pars conditionalis sit falsa, illa tamen potest esse vera, ut, si Petrus est leo, est rugibilis: in causalib[us] autem ut vera sit, non requiritur solùm ut utraque pars sit vera, sed ulterius ut una sit causa alterius, ut autem sit falsa sufficit vel unam partem esse falsam, vel non esse causam alterius, ut, quia leo valet est rugibilis, quia equus est quadrupes est hinnibilis.

DISPU-

DISPUTATIO VI.

De Proprietatibus Propositionum.

Propositiones modales, & de inesse.
Propositiones aliae cū modo quodam profertur, ut *lepus ne cessari currit*, quæ proinde modales vocantur; aliae sine hujusmodi modo, ut *Petrus studet*, & vocantur propositiones de inesse, quæ sequuntur proprietates, *oppositio*, *equipollentia* & *controversio*. De singulis aliquid dicendum.

SECTIO PRIMA.

De Oppositione Propositionum de inesse.

I. Quid sit oppositio propositionum.
Oppositionem rigorosam sic definit Aristoteles primo Periher. c. 4. est affirmatio & negatio eiusdem de eodem; opponi namque est quasi contraponi, seu negare quod alia affirmabat, ut, *Petrus studet*, *Petrus non studet*; ad hanc porrò varia requiruntur conditiones: prima est, ut sit idem utrobius prædicatum & subjectum, alioquin non erit eiusdem de eodem; unde hæc non sunt oppositæ, *cans latrat*, *cans non latrat*, si in unā intelligatur de cane terrestri, in aliâ de caelesti, quia non est idem subjectum: nec hæc, *Petrus est Gallus*, *Petrus non est Gallus*, si Gallus in diverso sensu accipiatur, quia licet subjectum sit idem, non tamen est idem prædicatum, sed mutatur suppositio. Secunda, ut extrema eodem ordine participantur, hoc est, maneant ut utraque eadem circumstantiae loci ac temporis, eadem adjectiva, adversaria &c. Defectu cuius hæc non sunt oppositæ, *Christus est sub speciebus panis*, *Christus non est sub speciebus panis*, si una propostio intelligatur de Christo ut in Sacramento, alia ut in cœlo: nec hæc, *omnis homo currit*, *aliquis homo non currit*, si prima intelligatur de cursu heri exercito, altera hodie, & hujusmodi alia infinita. Tertia, ut servent utrobius eadem proprietates logicales, videlicet *ampliatio*, *restrictio*, *appellatio*, & *suppositio*, nisi quod in suppositione distributivâ aliquid singulare reperiatur, de quo potest.

II. Quatuor genera oppositionum.
Contradicto-
ria simul vera, aut simul falsa esse non posse.
Oppositionum communiter quatuor recententur genera; *Contradictroria*, *contraria*, *subcontraria*, & *subalterna*. *Contradictroria* sunt duæ propositiones quarum una est affirmativa, altera negativa, una universalis, altera particularis, vel utraque singularis, ut, *omnis homo currit*, *aliquis homo non currit*, *Petrus studet*, *Petrus non studet*: hæc ergo non sunt contradictroriae, *Omnia homines student*, *Petrus non studet*, possunt enim simul esse falsæ, si Petro studente Joannes non studet, & idem est de omni propositione singulari quando altera est universalis, contradictroriae enim nec simul veræ, nec simul falsæ esse possunt. Hæc etiam non sunt contradictroriae, *omnes homines currunt*, *aliqui non currunt*, possunt enim esse simul falsæ si omnes currant præter unum. Ratio utriusque est, quia datur medium inter hoc quod est omnes currere, & aliquos non currere, nempe aliquem non currere,

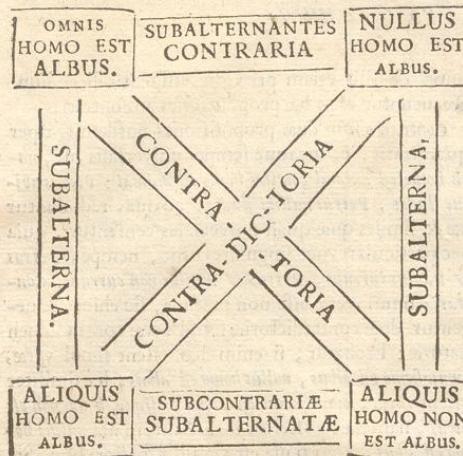
quod de illis etiam proximè assignatis dicendum. Reducuntur ergo hæc propositiones ad contraria.

III. Contraria.
Contraria sunt duæ propositiones ejusdem semper quantitatis, & utraque semper universalis, ut, *omnis homo est animal*, *nullus homo est animal*: *Petrus ubique studet*, *Petrus nullibi studet*: ad quas reducuntur hæc & similes quæ quasi universales censentur, quia nec particulares nec singulares sunt, nempe, *Petrus & Paulus currunt*, *Petrus & Paulus non currunt*. *Contra-*
Propositiones
Propositiones
contraria
simul veræ esse non possunt, sic enim seque-
rentur duæ contradictoriæ simul veræ contra lumen *simul vera*
naturæ: Probatur, si enim hæc essent simul veræ, *omnis homo est albus*, *nullus homo est albus*, hæc similiter essent veræ, *omnis homo est albus*, *aliquis homo non est albus*, nam hæc posterior includitur in illâ *nullus homo est albus*, ergo si illa est vera, à fortiori hæc. *Si possunt subsi-*
mul falsæ in materia contingenti esse possunt, ut pa-
tet ex posito exemplo, non tamen in materia necesa-
faria vel impossibili, quia in illis materiis quod con-
venit aut disconvenit uni, *convenit & disconvenit* omnibus, ut discurrenti constabit.

IV. Subcontraria.
Subcontraria sunt duæ propositiones particulares, vel saltem indefinitæ (hæc enim in materia contin-
genti æquivalent particularibus, ut supra diximus) *subcontraria*, *Propositiones*
mirum quod simul veræ esse possint in materia con-
tingenti, ut *aliquis homo loquitur* est verum, si *Petrus* *simil*
loquatur, item, *aliquis homo non loquitur* est verum, si *vera*
Antonius non loquatur. In materia autem remota
seu impossibili & naturali simul veræ esse non pos-
sunt, sic enim darentur duæ contraria, & conse-
quenter contradictoriæ simul veræ: si enim hæc est
falsa, *aliquis homo disputat*, *vera* erit hæc, *nullus homo*
disputat, est enim ejus contradictoria; & si hæc simul
est falsa, *aliquis homo non disputat*, *vera* erit hæc, *omnis*
homo disputat, quæ est ejus contradictoria, sicque duæ
contraria erunt simul veræ, nempe, *omnis homo dispu-*
tat & nullus homo disputat, ex contrariis autem veris
sequuntur contradictoriæ simul veræ, ut jam dixi-
mus, ergo.

V. Subalterna.
Subalterna (quæ vix dici possunt oppositæ) sunt duæ propositiones quarum utraque est affirmativa, vel utraque negativa, & solum differunt in quantitate quod una sit universalis, vel indefinita in mate-
riâ saltem necessariâ, & *subalternans* vocatur, altera particularis, & vocatur *subalternata*, ut, *omnis homo est animal*, *vel homo est animal*, *aliquis homo est animal*; unde una includitur in aliâ, & unius veritas & falsitas pendet à veritate & falsitate alterius, non tamen convertibiliter licet enim valeat, *omnis homo est animal*, ergo *aliquis homo est animal*, non tamen è contra. Quæ omnia ex subjectâ tabula melius perspicientur.

TABULA OPPOSITORUM

SECTIO II.

Corollaria quedam circa Oppositionem
Propositionum.

I.
Contradictoria oppositio est natura prior oppositione contraria.

Simpliciora sunt priora.

Contradiccio-
nia non ha-
bent medi-
tum.

II.

Contradictio-
ria in specie
similiter vera
& falsa.

Contraria
de lege.

EX dictis inferas primò contradictoriam Oppositionem & contrariam habere se sicut excedens & excessum. Contradictoria est prior naturā oppositione contraria, quia prius naturā destruitur, & immediatius veritas propositionis universalis per particularem contradictoriā, quam per universalem contrariam, & prius est aliquem hominem non esse animal, quam nullum esse animal, simpliciora enim sunt priora. Hoc ergo sensu contradictoria oppositio est nobilior contraria, sicut ab Aristotele primo Peripher. c. 4. vocatur oppositio per antonomasiā. Alio tamen sensu major est oppositio contraria, quia una propositione destruit aliam totaliter, & non partialiter tantum, ut in contradictoriis, qua de causā contraria dicuntur maximē distare, unde & medium in illis dari potest, sicut in distantia locali quæ multūm distant, facile medium habere possunt; nec enim est necessarium ut quis sit Romæ proximus, vel distet centum leucis, potest enim distare unā vel duabus tantum, quod est habere medium; contradictoria verò, cùm minimum distent, habere medium non possunt.

III.

Inferas secundò, nullas dari posse contradictorias simul veras & simul falsas, quod licet omnium, & ipsius pœnè naturæ vox sit, aliqua tamen exempla hic discutienda apponam, in quibus peculiaris aliqua difficultas esse possit. Primò ergo, hæ, quæ ab aliquibus pro contradictoriis afferuntur, Petrus necessario currit, Petrus necessario non currit, Petrus non nunquam studet, Petrus non nunquam non studet: paries essentialiter est albus, paries essentialiter non est albus, contradictoriæ non sunt, quia una non negat quicquid altera affirmit, prima enim affirmit cursum & necessitatem de Petro, secunda licet neget cursum, non tamen necessitatem, imò eam affirmit de non cursu, & sic vocantur contrariae de lege, id est, servant leges oppositionis contrariae quoad veritatem & falsitatem, licet propriè contrariae non sint. Hæ verò neuter oculus videt, neuter oculus non videt, non sunt

contradictoriae, simul enim falsæ esse possunt, si alter oculus claudatur, vel sit extictus, reducuntur ergo ad contrarias, ut suprà diximus de illis Petrus & Paulus currunt, Petrus & Paulus non currunt, sicut nec hæ contradictoriae sunt uterque homo currit, uterque homo non currit. Contradictoriae ergo harum sunt, neuter oculus videt, alter oculus non videt; uterque currit, alter non currit, &c.

III.

Hæ autem, aliquis equus requiritur ad equitandum, nullus equus requiritur ad equitandum, contradictoriae non sunt, sed utraquæ vera, mutatur enim suppositio, & equus in primâ propositione supponit confusè speciali confusione, in secundâ distributivè, sicut non est identitas subjecti, cùm in primâ de nullo in particulari affirmem necessitatem, sed solum de toto disiuncto, in secundâ verò nego determinatè & distributivè de singulis, atque ita non nego de eodem de quo antea affirmabam.

IV.

Dices, semper in contradictoriis ubi altera est de termino communi, mutatur suppositio distributiva in determinatam, ut, omnis homo currit, aliquis homo non currit, ubi homo in primâ propositione supponit distributivè, in secundâ determinatè, ergo mutatio suppositionis non obstat contradictioni. Resp. hanc mutationem suppositionis non obstat, quia non facit quod sit aliud subjectum, cùm enim dico, omnis homo, comprehendo omnia particularia determinatè, & consequenter cùm dico aliquis homo non currit, significo unum ex illis qui antea in universali significabantur, non currere, unde de eo nego de quo antea affirmabam, licet antea de aliis simul cum eo affirmarem, hoc tamen non impedit quo minus de eo etiam affirmarem.

V.

Est difficultas de hac propositione apud Theologos, Deus generat, Deus non generat, utrum una sit contradictionia alterius. Dico, si hoc modo explicetur, Deus in aliqua personâ generat, Deus in ullâ personâ non generat, seu in nullâ personâ generat, sunt contradictioniæ, sed secunda est falsa, nam natura Divina ut in primâ personâ Patris, generat verbum Divinum.

VI.

Inferas tertio contra nonnullos recentiores, nullam dari propositionem cui non possit assignari contradictionia. Præcipuum statuant difficultatem in propositione constante ex duabus categoricis sibi invicem contradictibus, ut, Petrus currit & non currit, cui, inquit, nihil contradictioni afferri potest, nam quicquid affirmit vel negat de Petro, cursum scilicet vel non cursum, est in priori propositione affirmatum & negatum. Ad hoc etiam dico, contradictioniam illius propositionis esse hanc, non Petrus currit & non currit, vel ista, non simul Petrus currit & non currit, alia enim propositione non affirmabat cursum & non cursum de Petro quomodocumque, sed simul, unde secunda negat cursum & non cursum, non quomodocumque Petro convenire, sed convenire simul; cùm ergo objectum illius propositionis ut hypothetica est, sit illa similitas cursus & non cursus, objectum contradictioniæ erit negatio illius similitatis. Non enim est melius negare, quam totè propositioni non præponere. Unde cùm duæ illæ categoricæ uniuertant in hypotheticâ, habet illæ ex vi illius conjunctionis diversum significatum ab iis categoricis non unitis, seu extra propositionem hypotheticam prolati, nempe similitatem, quam proinde negat contradictionia.

VII.

Dices, contradictionia debet negare quicquid altera affirmabat, sed altera affirmabat Petrum currere & non currere, ergo contradictionia debet utrumque negare de Petro, & currere scilicet & non currere, ergo etiam est falsa. Resp. distinguendo majorem, contradictionia debet negare quicquid altera affirmabat eo modo que

Occurrunt
objectiones
circa prædi-
ctas contra-
dictorias,

quo ab illa affirmabatur, concedo majorem; alio modo quam ab illa affirmabatur, seu absolute, nego: hypothetica autem, quā talis, affirmat solam connectionem illorum duorum de Petro, non ullum sigillatum, unde & contradictoriā etiam hypothetica debet negare illa eo modo quo affirmabantur, nempe simul esse in Petro, non sigillatum, sic enim non esset contradictoriā.

SECTIO III.

De Äquipollentia Propositionum.

I. **A**Äquipollentia propositionum est duarum propositionum equivalentia, quae nascitur ex diversis signis quibus propositio afficitur. Diversa autem ratio est de signis pluralibus & singularibus. Pro æquipollentiā signorum numeri singularis descendunt tres tradi solent regulæ, quae hoc versu à Dialecticis comprehenduntur.

II. **P**ra contradic, post contra, præ postg. subalter. **P**ra contradic, hoc est, si uni contradictoriarum præponatur particula non erit æquipollens seu æquivalentis alteri contradictoriæ, v.g. haec sunt contradictoriæ, omnis homo currit, aliquis homo non currit, si ergo primæ propositioni præponas adverbium non, & di-

cas, non omnis homo currit, æquivalebit huic, aliquis homo non currit, quæ erat contradictoriā primæ. **P**er contra, hoc est, si subjecto unius ex contrariis postponatur adverbium non, æquipollebit alteri contrariæ, ut, omnis homo est albus omnis homo non est albus, secunda significat idem ac, nullus homo est albus. **P**ra postg. subalter, hoc est, si uni subalternarum præponatur negatio, & post subjectum ponatur alia, erit æquipollens alteri subalternæ, ut, omnis homo currit, aliquis homo currit, si dicas, non omnis homo non currit, perinde erit ac si dices, aliquis homo currit; paritas enim negationum affirmit, imparitas negat.

Hoc, ut dixi, advertendum, differentiam scilicet III. esse inter terminos signis pluralibus affectos & fin- **Diversitas** gularibus, nam singulare distribuunt divisivè per **equipollentia** singula individua, pluralia verò sumuntur non pro **in signis pla-** singulis individuis, sed pro collectionibus, eorum, **singularibus**, unde omnes homines currunt non debet resolvi sicut omnis homo currit, nempe, hic homo currit, & ille homo currit, &c. sed hoc modo, hi homines currunt & illi homines currunt. Unde haec non sunt contradictoriæ, omnes homines currunt, aliqui non currunt, sed potius contrariæ, cum simul falsæ esse possint si omnes currant præter unum: unde non omnes non æquipollent huic, aliqui non, sicut non omnis huic, aliquis non. Quæ claram ex sequenti tabulâ innotescunt.

Tabula Äquipollentiarum, & Oppositiones in signis Pluralibus.

Omnes.	1 6 2 4 1 4 2 2 5 2 4 1 4					
Nulli.	1 2 6 2 4 1 4 5 2 4 1 4 2					
Aliqui.	1 4 2 6 3 4 1 2 3 7 4 3 7					
Non omnes.	1 1 4 3 6 3 4 4 1 4 3 5 3					
Non nulli.	1 4 1 4 3 6 3 6 4 3 5 3 4					
Non Aliqui.	1 2 4 1 4 3 6 4 2 7 3 4 7					
Omnes non.	1 2 5 3 4 6 4 6 1 4 1 4 2					
Nulli non.	1 5 2 3 1 4 2 1 6 2 4 1 4					
Aliqui non.	1 2 4 7 4 3 7 4 2 6 1 4 1					
Non omnes non.	1 4 1 4 3 5 3 1 4 1 6 5 4					
Non nulli non.	1 1 4 3 5 3 4 4 1 4 5 6 3					
Non aliqui non.	1 4 2 7 3 4 7 2 4 1 4 3 0					
	Omnes. Nulli. Aliqui. Non omnes. Non nulli. Non aliqui. Omnes non. Nulli non. Aliqui non. Non omnes non. Non nulli non. Non aliqui non.					
Contra- dictorijs. I.	Contra- rij. 2.	Subcon- trarij. 3.	Subal- terni. 4.	Æqui- pollentes. 5.	Identici. 6.	Dispara- ti. 7.

SECTIO IV.

De Conversione Propositionum Simplicium.

C onversio est duarum propositionum unius ad alteram per extremorum transpositionem con-

sequentia necessaria, ut, nullus homo est lapis, ergo nullus lapis est homo: Propositio cuius extrema mutantur, dicitur conversa, illa verò in quam mutatur, convertens.

Fit tripliciter: primò simpliciter, manente scilicet

eadem qualitate affirmationis & negationis, sicut &

B 4 quanti-

Tribus modis sit hic conversio.

quantitate, ut, nullus equus est leo, ergo nullus leo est equus: aliquis homo est animal, ergo aliquid animal est homo. Secundò per accidens, mutata quantitate, ut, nullus homo est lapis, ergo aliquis lapis non est homo; omnis homo est animal, ergo aliquid animal est homo. Tertiò per contrapositionem, ubi manente eadem quantitate & qualitate, termini finiti redduntur inversi, ut, omnis equus est hinnibilis, ergo non non hinnibile est non equus: item, aliquis homo non est lapis, ergo aliquid non lapis non est non homo. Ut autem facilius sciatur quae cuique propositionis debetur conversio, sic canunt Dialectici:

Simpliciter feci, convertitur Eva per accidens.

Asto per contra, sic sit conversio tota.

Hoc est, universalis negativa & particularis affirmativa significata per hanc vocem feci convertuntur simpliciter. Item universalis negativa & universalis affirmativa significata per hanc vocem Eva, convertuntur per accidens: per contrapositionem autem convertuntur universalis affirmativa & particularis negativa denotatae per illam vobem astro. Ad explicationem priorum carminum sic cursus canunt eadem musæ:

Asserit A, negat B, sciat universaliter ambæ.

Asserit I, negat O, sciat particulariter ambæ. Licet verò hic nulla fiat mentio de propositione cuius subjectum est terminus singularis, illa tamen simpliciter converti potest, ut, Petrus est hic homo; ergo hic homo est Petrus. Petrus non est Paulus, ergo Paulus non est Petrus, ut bene notat Fonseca l. 3. Instit. c. 8.

SECTIO V.

De Propositionibus Modalibus.

I.
Differencia
inter Moda-
lum &
Proposi-
tionem.

Proposito Modalis illa est, quæ non simpliciter profertur sicut propositiones de inesse, sed affecta aliquo ex his quatuor modis. Necesse, Impossibile, Contingens, Possibile, ut, hominem esse animal est necesse; hominem esse equum est impossibile; hominem currere est contingens; hominem salvare est possibile. Ad hanc autem propositiones parum referunt quoad sensum utrum modus adverbialiter sumatur, an nominaliter, ut, Petrum currere est contingens, vel, Petrus contingenter currit.

II.
Duobus mo-
dus sumun-
tur propo-
sitiones Mo-
daliae.

Modales istæ propositiones sumi possunt in sensu vel composito, vel diviso; in diviso, ut album esse nigrum est possibile, non componendo simul albedinem cum nigredine, quod est sumi in sensu composto; sed sensus est, subjectum quod modus est album, posse esse nigrum amittendo albedinem; unde in sensu diviso est vera illa propositione, in sensu composto, falsa. Hæc verò, necesse est peccatorum condemnari sumitur in sensu composto, seu ut peccator est reduplicative, & componendo peccatum cum condemnatione.

III.
Modus, &
dictum in
propositione
modali. Duo
Modi uni-
versales, duo
particulares

Ut quantitas harum propositionum dignoscatur, notandum, duo semper in illis reperiuntur, Modum & Dictum; Modum jam declaravimus, Dictum sunt cæteræ partes orationis, seu subjectum. Ex modis duo censentur universales, nempe Necesse & Impossibile; duo particulares, nempe Contingens & Possibile. Quantitas verò harum propositionum simpliciter desumit solet ex quantitate modi, non dicti: unde hæc simpliciter censetur modalis universalis, Petrum esse animal est necesse, licet dictum, seu subjectum, sit singulare, hæc particularis, omnem hominem currere est contingens. Licet alij hujusmodi mixtas vocent, alij hanc universalē de dicto, particularē de modo, & priorem particularem de dicto, universalē de modo; simpliciter vero universales eas solum esse dicant, in quibus & modis & dictum sunt universalis, ut, omnem

hominem currere est necesse.

Quoad qualitatem modalium affirmationem scilicet vel negationem, ea sunt affirmativa quæ modum habent affirmativum, licet dictum sit negativum: ea negativa quæ negationem habent ex parte modi, licet reliquæ partes propositionis sint affirmativa; unde hæc est affirmativa, necesse est hominem non esse equum, hæc negativa, non est necesse hominem currere, quia in prima negatio non tenet se ex parte modi sed dicti, in secunda non ex parte dicti sed modi.

Circa veritatem & falsitatem harum propositionum, attendendum utrum modus convenient dicto, vel non, si convenient, propositio affirmativa erit vera, negativa falsa, & è contra. Id verò opera prestitum est advertere, quod rectè annotavit Tol. hic, omnes propositiones modales veras, esse necessarias,

IV.

Affirmatio
& negatio
hū dignoscit
in exposito.

V.

Petrum
currere est
contin-
gens & pro-
positio neces-
saria.

omnes falsas, impossibilis, unde hæc, Petrum currere est contingens, est propositio necessaria, dicit enim Petrum currere contingentem, quod est necessarium, non enim habet ex natura sua, ut cursus cum illo necessario conjungatur. Unde licet hæc propositio sit contingens, Petrus currit, hæc tamen, Petrum currere est contingens est necessaria, & habet diversum sensum & objectum à precedente. Ratio est, quia materia propositionum desumitur ex connexione prædicati cum subjecto, hic autem, licet dictum seu subjectum vel prior pars propositionis sit in materia contingenti, prædicatum tamen est in materia necessaria, non enim dicit Petrum currere, sed cursum illi esse contingentem, quod est omnino necessarium, nam cursus, nec est nec esse potest illi necessarius, ergo contingens, nam si non potest esse necessarius, necessarium est ut sit contrarius necessario, id est, contingens, ergo propositio affirmans cursum esse Petro contingentem, affiat id quod est necessarium, ergo est propositio necessaria. Sic hæc propositio, Petrum sedere est contingens, est propositio modalis, non est modalis, sed absurda, quia absolute ei convenit esse modalem, nec prædicatum ibi est quid modale, ad hoc enim ut esset modalis, requiritur ut prædicatum affirmatum per copulam principalem, sit modus, quod hæc non contingit. Sicut etiam hæc, Petrus currit & Joannes loquitur est hypothetica, non est hypothetica, quia copula principalis est verbalis, non conjunctio, ut constat: unde licet sit hypothetica in actu signato, est categorica in actu exercito.

SECTIO VI.

De Oppositione & Äquipollentia Propositionum Modalium.

A D propositionis modalis proprietatum notiam suppositis antea dictis de Oppositione & Äquipollentia aliarum propositionum non aliud requiritur quam ut tabulæ ad hoc ipsum conjectæ inspiciantur, quæ rem per se alioquin obscuram mirâ claritate ob oculos ponunt. In his ergo Modalibus id solum notandum, ut sint contradictoræ requiri ut negatio cadat supra modum, ut, necesse est Petrum currere, non est necesse Petrum currere, si enim negatio non cadat supra modum, sed supra dictum, non erunt contradictoræ, sed contrariae de lege: unde hæc, necesse est Petrum currere, necesse est Petrum non currere non sunt contradictoræ, tum quia utraque affirmativa, tum quia ambae universales: sunt ergo contrariae de lege, id est observantes leges contrariarum, licet enim simul falsæ esse possint, non tamen simul veræ.

I.
Oppositiō,
Äquipol-
lentia pro-
positionum mo-
dalium.

Ad faciliorem verò harum propositionum intelligentiam, hæc quatuor verba statuunt Logici, Purpurea,

Quid sit
propositio
offe contra-
rias de le-
ge.

II.

purea, iliac, Amabimus, Edentuli. Ad quorum explicationem hoc carmē condit Parnassus Dialecticus.

E dictum negat, I que modum, nil A, sed V totum.

Hoc est, E denotat propositionem negativam de dicto, & affirmativam de modo: I ē contrario negativam de modo & affirmativam de dicto: A affirmativam & de dicto & de modo: V negativam de utroque. Quæ omnia ex sequenti tabula clarissimè constabantur.

S E C T I O N E VII.

De exponibilibus, seu exclusivis.

I.
Propositiones exponibilis.
Exclusiva.

Propositiones exponibles eæ dicuntur, quæ cùm peculiarem contineant difficultatem, per alias faciliores, quas exponentes vocant, explicari soient. Præcipuis inter istas sunt *exclusiva*, sic dicitæ, quod signum aliquod in se exclusivum contineant, ut tantum, solum, &c. signum verò hoc vel potest cadere supra copulam, ut, Petrus cucurrit tantum, id est, in praeterito solum exercuit cursum, & non modo: vel supra prædicatum, ut, Petrus studuit Roma tantum, id est, non in alio loco, & hæc vocatur *exclusiva* de excluso prædicato, vel supra subjectum, ut, tantum Petrus studuit Roma, id est, nullus alijs ibi studuit præter Petrum, & hæc vocatur *exclusiva simpliciter*, seu de excluso subiecto. Ad proprietates harum dignoscendas invenerunt logici hæc quatuor verba, *Iste, Proram, Clavo, Regit*, quæ ad rationes literarum supra sec. 4. traditas sunt exigenda.

S E C T I O N E VIII.

De Exceptivis, & Reduplicativis.

I.
Propositiones exceptivas.

Exceptiva vocantur quæ signo aliquo exceptivo, ut, præter, except, afficiuntur. Terminus à quo fit exceptio, dicitur *exceptus*, & semper debet esse superior excipienti, unde particula *exceptiva* semper addi debet termino inferiori, ut, omne animal præter hominem, est irrationalis: omnis homo præter Petrum currit. Hæc verò, sicut præcedentes, exponi debent per alias clariores, unde hæc, nullus color præter albedinem disgregat visum, sic exponi debet, inter colores albedo disgregat visum, & nullus alijs color. Harum naturam & proprietates explicit hæc quatuor verba,

Date, Pnam, Pigr, Prompti.

II.
Propositiones reduplicativa.

Propositiones Reduplicativa sunt, quæ aliquam ex his particulib[us] vel similib[us], in quantum, quatenus, quā, ut, &c. sibi annexas habent, ut, leo qua leo rugit, quā animal sentit, quā vivens vegetat. Quæ propositiones significant causam alicujus rei esse rationem formalē supra quam reduplicant, & communiter denotant causam vel rationem cur prædicatum conveniat subiecto, ut paries in quantum albus disgregat visum, licet subinde reduplicetur sola conditio, ut, ignis ut approximatus calefacit, cùm tamen approximatio non sit causa calefactionis. Aliquando reduplicatur ratio sub qua, ut, actus intellectus in quantum dirigibilis, sunt subiectum Logica. Dicuntur autem hæc particulae aliquando summa reduplicative, aliquando specificative, unde hæc propositionis, homo in quantum rationalis sentit, si sumatur reduplicative est falsa, denotat enim rationem formalē sentiendi in homine esse rationalitatem formaliter, quod est falsum, nam ratio formalis sentiendi in homine est animal, rationale autem est ratio formalis discurrendi, seu intelligendi. Si autem in illa propositione, ly in quantum sumatur specificative, ita ut sensus sit, homo qui est rationalis, sentit, est vera propositionis.

In quantum, ut, quatenus, &c., non sumuntur specificati.

Reflexiva sunt quæ supra se reflectunt, aliquid de se scipis affirmando vel negando, si autem de se affirmat quod sint falsæ, vel negent quod sint verae, falsificantes appellantur. Hæc sua difficultate ita nonnullorum Dialecticorum, & in particulari Sotiorerunt ingenium, ut difficultati succumbens, tandem sic statuat, omnibus (inquit) pensatis concedendum est duas contradictorias esse simul falsas: quo ait Lemnius de erratis Dialecticorum, c. 22. nihil in omni doctrinâ generi reperi potest absurdius: Hoc enim concessio, perit metaphysicum illud oraculum cui tota innititur ars syllogistica, Impossibile est idem simul esse & non esse.

De his ergo est prima difficultas, an sint verae an falsæ. Exem. g. propositione quæ de se dicat *Ego sum falsa*, si est falsa, est vera, nam affirmat se esse falsam, ergo verum affirmat, ergo est vera, ergo est falsa, nam si non est falsa, non dicit verum dum se afferit esse falsa, ergo hoc ipso est falsa, ergo tandem est simul vera & falsa, quod implicat, veritas enim consistit in indivisibili. Resp. propositionem illam & similares simpliciter esse falsas, quia non solum de se affirmant talitatem, sed etiam veritatem, ac proinde sunt falsæ: nam ut propositione aliqua sit vera, necesse est quicquid affirmat, sit verum, & omnino conformari debet suo objecto, non ex parte tantum. Unde, ut in confessio est apud omnes, hæc propositione, *omnis homo currit*, est falsa si vel unus Petrus v.g. non currat, licet ceteri omnes currant, cùm tamen conforme sit majori parti objecti, ut constat. Et ratio est quia, Bonum ex integra causa, malum ex quocumque defectu: veritas autem est de genere boni, falsitas de genere mali, ergo. Ad hoc tamen melius percipiendum.

Notandum ex P. Suar. To. i. Met. d. 8. f. 5. n. 18. omnem propositionem, dum in actu signata affirmat, vel negat aliquid de objecto, in actu exercito & implicitè de se statuere veritatem, & affirmare se esse rationem. veram. Unde propositione quæ dicit, *Petrus est homo*, implicitè dicit & hoc est verum, seu, & ego sum vera, sicque ut ait S. Thomas, hæc propositione, *In veritate Sanctus Petrus disputat*, nihil addit supra hanc, *Petrus disputat*, Thomas. & hæc, *Petrus est homo est vera propositione si sumatur formaliter*, nihil aliud dicit quām *Petrus est homo*. Unde cùm hæc propositiones simul de se affirment falsitatem & veritatem, illam explicitè, hanc implicitè, & nulla propositione simul vera & falsa esse possit, (nam vel est adæquatè conformis suo subiecto, & est vera; vel non est conformis adæquatè, & est falsa) erunt simpliciter falsæ.

Dices, ergo omnis propositione negativa est affirmativa, nam dicit & affirmat se esse veram, ergo Omnis prop. non possunt sibi opponi propositione affirmativa & propositione negativa, cùm omnis negativa si simul affirmativa. resp. concessis ceteris, negando consequentiam, affirmativa illa seu implicita, & quasi transcendentalis affirmatio non obstat perfectæ oppositioni, sicut nec obstat perfectæ oppositioni actus amoris & odij, quod odium sit virtualiter & implicitè amor, actus odij saltem alicujus boni in communi, ut aliqui dicunt, virtualiter ideo enim elicimus actum odij quia aliquid boni saltem apparentis per illum actum nobis accidere arbitramur; ita nec implicita affirmatio impedit quo minus perfectè sit propositione negativa, & alteri perfectè opponi possit.

Secunda ergo difficultas est, an hujusmodi propositiones possint habere contradictiones. Resp. posse. Unde

Falsifican-
tes possunt
habere con-
tradictorias.

se, unde si scribatur in aliquâ chartâ hæc propositio, Petrus est lapis, & subscriptatur deinde hæc, omnis propositio hic scripta, est falsa, secunda propositio est falsa, quia explicitè dicit omnem propositionem ibi scriptam, & consequenter scilicet falsam, & implicitè affirmat te esse veram, ut supra diximus. Contradicторia verò hujus variè à variis assignatur: mihi hæc placet, non omnis propositio hic scripta est falsa, & hæc simul vera, id est, hæc duo non conjunguntur, nempe ut omnis propositio hic scripta sit falsa, & tamen secunda propositio ibi scripta vera. Hujusmodi propositiones sunt hæc & similes, ego juro me non jurare, ego sum mutus qui loquor, & si prima propositio quam quis proferat, sit hæc, ego mentor.

Propositiones autem de pactis non debent integrandi ipsa pacta, sed ex natura rei intelliguntur excepti, alioquin essent pacta &c. non pacta, vel voce essent, re non essent. Unde hoc reducendum est p. 6. illud Protagoræ, Rethoris & Evathli ejus discipuli, ut pro primâ causâ quam vinceret, solvere Protagoras & evath-
teori centum nummos. Idem etiam est de hac, si quis us. dicat Petro, Deus tibi dabit librum si prima propositio quam proferas, fuerit vera, & Petrus statim hanc primâ proferat, Deus non dabit nihil librum; nisi intelligatur ex pacto excepta illa propositio, pactum est nullum, & sponsio irrita & impossibilis, cùm nec à Deo impleri possit. Sed de his satis.

DISPUTATIO VII.

De Argumentatione seu forma Syllogismi.

SECTIO PRIMA.

Regulae quedam pro argumentatione in
communi.

I.
Quid sit
argumentatio.

Ad argumen-
tationem tria re-
quiruntur.

Non negan-
dum con-
sequens, sed
consequen-
tia.

II.

Consequen-
tia mate-
rialis, &
formalis.

Argumentatio est oratio in qua unum ex alio infertur, ut, omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal: ubi ex eo quod omnis homo est animal, & Petrus est homo, infertur Petrum esse animal. Unde ad argumentationem tria ad minimum requiriuntur, id quod ex alio infertur, & dicitur consequens, id ex quo infertur, & dicitur antecedens, & nota illationis, particula nimurum ergo. Illatio verò est consequentia unius ex alio, & consequentia dicitur, in qua consistit præcipua ratio argumentationis, diciturque bona vel mala, non vera vel falsa. Si autem non adsit hæc nota illationis, nempe ergo, nulla est argumentatio, ut si quis dicat, omnis homo est animal, Petrus est animal, quia deest ergo. Nunquam ergo negari debet consequens, sed consequentia, seu consecutio unius ex alio, licet distinguatur consequens cum sensu facit ambiguum. Hæc illatio seu consequentia triplex est, prima conditionalis, cuius nota est particula si, ut, si sol lucet, dies est. Secunda causalis, cuius nota est particula quia, ut, quia sol lucet, dies est: Tertia, quæ est propriissima, rationalis cuius nota est particula ergo vel igitur, ut, sol lucet, ergo dies est.

Argumentatio duplicitate manifestat ignotum, causaliter in antecedente seu præmissis quæ sunt causa consequentis, & formaliter in consequente, quod est formalis manifestatio connexionis extremitatum inter se, latentis in antecedente seu præmissis, ut cùm dico, omne rationale est risibile, sed omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est risibilis, consequens formaliter explicat connexionem risibilitatis cum homine, quæ latebat in antecedente.

Consequentia duplex est, materialis, & formalis: hæc, quæ solùm propriè dici potest consequentia, est quando propter dispositionem terminorum in quacumque materia sequitur consequentia: quod fit in solo syllogismo. Materialis est, quando sequitur consequentia solùm ex vi materiæ, sicut concingit in Enthymemate, ut, Petrus currit, ergo movetur, sequitur quidem, sed non ex vi formæ seu dispositionis terminorum, nam eodem modo possent disponi termini, & tamen non sequi consequentia, ut leo currit, ergo rugit, quod in syllogismo nunquam potest contingere. Hoc alias verbis vocant aliqui argumentationem materiale & formalem. Unde non dividitur recte à nonnullis argumentatione in syllogismum, enthyemata, exemplum, dilemma, & inductionem,

nam tria ultima reducuntur ad enthymema, & enthymema ad syllogismum, in enthymemate enim semper intelligitur alia propositio, ac propterea dicitur syllogismus truncatus: unde simpliciter solus syllogismus est argumentatio.

Hic aliqua notanda: primum, non sufficere ut bona sit argumentatio quod propositiones sint veræ, sed ulterius requiritur unam ex alia vel aliis sequi: unde hæc non est bona argumentatio, omnis homo est animal, omnis leo est rugibilis, ergo omnis equus est hin-nibilis, licet omnes propositiones sint veræ, ultima enim seu conclusio non sequitur ex aliis.

Secundum est, ex vero non sequi nisi verum, implicat enim veram esse connexionem duarum rerum cùm una tertia, seu cum medio, quin connectantur verè inter se: unde ex præmissis veris nunquam sequitur consequens falsum.

Tertium, ex falso tamen pro veris admisis, sequi potest verum, ut, omnis lapis est animal, Petrus est lapis, ergo Petrus est animal; præmissis namque concessis, necessariò sequitur consequens, nunquam enim simpliciter & realiter id contigit, sed solùm ex suppositione quod concedantur præmissæ.

Quinto, requiri ad argumentationem perfectam ad minimum tres terminos. Ratio est, quia ideo alii duo uniuersit seu identificantur inter se in consequente, quia erant una seu identificata cum aliquo tertio in præmissis, ut in hoc syllogismo, omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal; ideo unitur seu denotatur identificatus Petrus cum animali in consequente, quia Petrus & animal uniebantur seu significabantur identificata alicui tertio, neminem requiriuntur tres. tempore homini in præmissis: innititur enim ars syllogistica magna ex parte illi principio metaphysico, Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se: id est, cùm duo sunt idem realiter cum aliquo alio, sunt necessariò idem realiter inter se: exem. g. si intellectus fit eadem realiter res cum animâ, & voluntas eadem se, realiter res cum eadē animâ, necessariò intellectus & voluntas sunt eadem realiter res inter se; & è contra, illa non sunt eadem inter se quæ non sunt eadem uni tertio: unum autem illud tertium cui extrema in præmissis uniuertur, vocatur medium.

Quintum est, requiri ad bonam argumentationem nec plures esse nec pauciores terminos quam tres: non pauciores, quia, ut diximus, duo termini inferuntur in conclusione inter se esse identificati, quia identificantur cum alio aliquo termino invento in utrâque præmissâ, seu cum medio, esse ergo necessariò debet tertius ille terminus, cui illi duo in conclusione positi uniantur in præmissis. Nec etiam esse

esse debent plures, sic enim ex vi formæ nihil concluderetur, nam ex vi formæ tunc solum concludatur cùm duo termini inter se in conclusione uniuertant identicè, quia identificantur cum alio in præmissis.

IX. Ex his etiam in communi opinione infertur, ex puris negativis nihil posse concludi ex vi formæ, ut, homo non est rugibilis, Leo non est homo, ergo leo non est rugibilis. Ratio est, quia sicut ut aliqua duo uniuertant in consequente, requiritur ut uniuertant cum alio tertio in antecedente, ita ut unum de alio negetur in consequente, cursus v.g. de equo, illud debet in præmissis negari de aliquo tertio cum quo aliud identificantur, ut in hoc syllogismo in Ferio, nullus homo est Lapis, aliqua substantia est homo, ergo aliqua substantia non est lapis; ubi in consequenti negatur lapis de aliqua substantiâ, quia negatur in præmissis de homine, cum quo aliqua substantia dicebatur identificantata.

SECTIO II.

Quædam alia de argumentatione & syllogismo.

I.
Dici de omni: Dici
di nullo.

Primò notandum, quæ potissimum sint principia quibus inititur ars syllogistica, de qua re aliqd diximus sec. præcedenti, coroll. quarto. Primum itaque est principium illud logicum quod ponit Aristoteles in primo Prior. c. 1. *Dici de omni: dici de nullo*, id est, quod prædicatur affirmativè de conceptu communi universaliter & completè, seu adæquatè sumpto, dicitur de omni inferiori contento sub illo, ut animal v.g. quia dicitur de homine completè distributo, dicitur etiam de Petro, Paulo, & cæteris omnibus contentis sub hominè: item quidquid negatur de ratione aliquâ communi universaliter & adæquatè sumptâ, negatur etiam de omni inferiori sub illâ contento, ut quia de animali distributivè sumpto negatur quod sit insensibile, negatur de leone, equo, & cæteris sub animali contentis.

II. Aliud principium est illud supra relatum, nempe, quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se, quod sec. præcedenti, n. 7. declaravimus, & respondet illi principio *dici de omni*, quorum utrumque deseruit conclusionibus affirmativis. Illud tamen tertium, seu medium si non sit *incommunicabile* (sicut contingit in syllogismo expositorio) debet complere sumi, seu adæquatè distribui in aliqua ex præmissis; defectu cuius hæc non valet, Petrus est animal, Paulus est animal, ergo Petrus est Paulus: neque hæc, *Essentia Divina est Pater, Essentia Divina est Filius, ergo Pater est Filius*. Si tamen medium distribueretur, bene inferretur conclusio, concessis præmissis, v.g. quicquid est *Essentia Divina, est Pater, quicquid est Essentia Divina, est Filius, ergo Filius est Pater*, consequens est falsum, sed bene deducitur ex præmissis illis falsis, si admittantur.

III. Tertiū principium est correspondens illi *dici de nullo*, & est pro conclusione negativis, nempe quæcumque duo ita se habent ut unum eorum sit idem cum tertio, & non aliud, illa inter se non sunt idem, sed diversa, ut, *nullus animal est lapis, omnis leo est animal, ergo nullus leo est lapis*, ubi leo & lapis in conclusione distinguntur, vel inferuntur esse diversi, quia leo est idem cum tertio, seu medio termino, nemine animali, cum quo tamen lapis non est idem. Quod sic ulterius declarari potest, cùm enim medium terminus sit quasi vinculum quo uniti debeant extrema, si non competit illis in præmissis illud vinculum, non possunt ex vi connexionis cum illo in præmissis connecti inter se in conclusione, ac proinde ex vi præmissarum non infertur conclusio, quæ nihil aliud est quam connexionis extremitatem inter se,

propositione expressa. Medium autem debet vel esse *Medium incommunicabile*, vel adæquatè sumi & distribui, vel incommunicabile, ut in præcedentibus diximus, defectu cuius hi sunt syllogismi vitiosi, Petrus est homo, Paulus non est Petrus, ergo Paulus non est homo: Pater est *Essentia Divina*, Filius non est Pater, ergo Filius non est *Essentia Divina*. Ratio sibi autem falsitatis utriusque conclusionis est, quia homo non adæquatè identificatur cum Petro, sicut nec *Essentia Divina* cum Patre, nec distribuantur illi termini in præmissis, sic enim dici deberet, Petrus est quicquid est homo, Paulus non est Petrus, ergo Paulus non est homo: quicquid est *essentia Divina*, est Pater, Filius non est Pater, ergo Filius non est *Essentia Divina*, bene sequeretur in utroque concessis præmissis, sed major utriusque est falsa.

Medium ergo debet esse idem in utrâque præmissâ, & non esse æquivocum; item distribui debet in unâ saltē præmissâ; unde hæc argumentatio non valet, *Quod ego sum, tu non es, sed ego sum homo, ergo tu non es homo*. neque hæc, aliquod animal est leo, sed Petrus est aliquod animal, ergo Petrus est leo: ac proinde ex puris etiam particularibus nihil concluditur, quia medium in neutra præmissâ distribuitur, atque adeo sumi potest pro diversis, sicut non habebit rationem unius vinculi unitientis extrema in præmissis.

Quod sic ulterius declaratur, terminus enim particularis cùm sit indifferens ad supponendum pro hoc vel illo individuo, poterit in unâ propositione supponere pro uno, in alia pro alio, sicutque syllogismus nihil concludet, cùm in re sint quatuor termini, licet voce sint tantum tres, *medium* enim non est idem in utrâque præmissâ. Si tamen aliquo signo determinaretur ille terminus particularis, ut supponeret utrobius pro eodem, non est cur non concludat syllogismus, sed tunc non est terminus purè particularis in utrâque præmissâ, ut, *aliquis equus currit, sed hic aliquis equus est albus, ergo aliquod album currit*. Unde ex puris singularibus confici potest syllogismus, qui expositorius dicitur, ut, *hic homo currit, Petrus est hic homo, ergo Petrus currit*. Nec medium tantum, sed etiam extrema debent manere eadem in præmissis & conclusione, & servare easdem proprietates logicales, Appellationem, suppositionem &c. Altera ergo saltē ex præmissis debet esse universalis, prius ut sic distribuantur medium, non utrâque particulas logicales.

Præterea notandum, esse contra artem syllogistica, ut medium ponatur in conclusione, sed in eâ sola debet collocari extrema, nisi aliquando, ad ponere non debet in evitandum defectum syllogismi, id esset necessaria, ut in hoc syllogismo, *omne currens essentialiter*, *Nisi in rām movetur, sed Petrus currit, malè quis inferret, ergo Petrus currit*, id est, *medium* non debet in conclusione, nisi addat, *in quantum currens, si ne efficiuntur, quod erat medius terminus, Conclusio etiam dicitur*, *Conclusio debiliorem partem*, id est, debet esse negativa si sequitur altera ex præmissis fuerit negativa, & particularis si debiliore altera præmissarum fuerit particularis. Unde male partem, quis argueret, *omne quod currit, movetur, aliquis homo currit, ergo omnis homo movetur*. Ratio est, quia homo Reddatur affirmatur de medio termino tantum particulariter, *ratio*, unde eodem modo affirmari debet de altero extremo, eo enim modo ex vi formæ, seu unionis cum medio applicatur alteri termino, quo applicatur medio, cùm ex vi affirmationis de medio, affirmetur de extremo: si vero negetur de medio, debet etiam negari de extremo, & si particulariter affirmetur de medio, non potest, ex vi illius affirmationis & connexionis particularis cum illo, affirmari nisi particulariter de alio extremo. Hoc eodem recidit cum eo quod dicunt alii non debere aliquam extremitatem seu terminum distribui in conclusione, qui non fuit distributus in præmissis. Ex utrâque ergo præmissa universali

IV.

V.
Hæc ratio redditur.

Ex universaliis sequitur conclusio universalis, qualis enim fuerit connexio extremorum cum medio, ut jam diximus, talis erit eorum connexio inter se.

VII.
Ex positione antecedentis recte arguitur ad positionem consequentis.

Et à negatione consequentie, ut, Petrus est homo, ergo animal, vivens, corpus, substantia, ens &c. & à negatione consequentis ad negationem antecedentis, est enim necessaria inter ea connexio, ut, Petrus non est animal, ergo non est homo.

Et à negatione consequentie, ut, Petrus est homo, ergo animal, vivens, corpus, substantia, ens &c. & à negatione consequentis ad negationem antecedentis, est enim necessaria inter ea connexio, ut, Petrus non est animal, ergo non est homo.

VIII.
Definitio syllogismi,

Hinc tandem infertur definitio syllogismi ab Aristotele tradita primo Prior. c. i. syllogismus, inquit, seu ratiocinatio est eratio in qua, quibusdam positis, aliud quippe ab his que posita sunt, necessario accedit, eo quod haec sint. Quod brevius alijs verbis sic dici potest, syllogismus est modus sciendi, in quo, quibusdam positis, aliud si qui necesse est: per illam particulam quibusdam positis denotatur propositiones antecedentes, quae præmissæ vocantur, debere plures esse quam unam, ut formalis sit consequentia, nam una sola non sufficit ad legitimam illationem, nisi sit virtualiter duplex, ut dicam in Logica d. 47. sec. 2. n. 3.

S E C T I O   I I I .

De materia, firmâ, & figura syllogistica.

I.
Materia syllogismorum duplex est, circa quam & ex qua. Materia circa quam syllogismorum est immensa, cum de quavis re discurrere possimus, qua de causâ Aristotele exempla omnium proprie syllogismorum formavit in litteris, ut, omne A est B, omne C est A, ergo omne C est B, & sic de ceteris. Materia ex qua illa dicitur, ex qua conficiuntur syllogismi: haec porro duplex est, proxima, nempe propositiones, & remota, nempe termini, ex quibus propositiones constant. Dicuntur autem termini materia seu partes remote syllogismorum, quia prius componunt propositiones, ex quibus deinde immediate conficiuntur syllogismi.

II.
Termini sunt materia remota syllogismi.

Major, Minor, Conclusio.

Medius terminus in propositione negativa.

Quid sit forma syllogistica.

IV.
Figura syllogisticum triplicem.

Figura syllogisticum triplicem.

universali infertur conclusio universalis, qualis enim fuerit connexio extremorum cum medio, ut jam diximus, talis erit eorum connexio inter se.

Duplex hic proponi solet modus argumentandi: primus, valere à positione antecedentis ad positionem consequentis, vel illius etiam quod sequitur ex consequente, ut, Petrus est homo, ergo animal, vivens, corpus, substantia, ens &c. & à negatione consequentis ad negationem antecedentis, est enim necessaria inter ea connexio, ut, Petrus non est animal, ergo non est homo.

Hinc tandem infertur definitio syllogismi ab Aristotele tradita primo Prior. c. i. syllogismus, inquit, seu ratiocinatio est eratio in qua, quibusdam positis, aliud quippe ab his que posita sunt, necessario accedit, eo quod haec sint. Quod brevius alijs verbis sic dici potest, syllogismus est modus sciendi, in quo, quibusdam positis, aliud si qui necesse est: per illam particulam quibusdam positis denotatur propositiones antecedentes, quae præmissæ vocantur, debere plures esse quam unam, ut formalis sit consequentia, nam una sola non sufficit ad legitimam illationem, nisi sit virtualiter duplex, ut dicam in Logica d. 47. sec. 2. n. 3.

S E C T I O   I I I .

De materia, firmâ, & figura syllogistica.

Materia syllogismorum duplex est, circa quam & ex qua. Materia circa quam syllogismorum est immensa, cum de quavis re discurrere possimus, qua de causâ Aristotele exempla omnium proprietatum syllogismorum formavit in litteris, ut, omne A est B, omne C est A, ergo omne C est B, & sic de ceteris. Materia ex qua illa dicitur, ex qua conficiuntur syllogismi: haec porro duplex est, proxima, nempe propositiones, & remota, nempe termini, ex quibus propositiones constant. Dicuntur autem termini materia seu partes remote syllogismorum, quia prius componunt propositiones, ex quibus deinde immediate conficiuntur syllogismi.

Propositiones autem ex quibus constant syllogismi, sunt tres, major, minor, & Conclusio. Termini item, ut diximus, tantum possunt esse tres, cum enim nullus terminus ponit debeat in conclusione, qui non fuerit positus in præmissis, & in præmissis unus terminus, qui medium dicatur, bis repeti debeat, manifestum est tantum posse esse tres; Major extremitas dici solet ille terminus, qui unitur cum medio termino in primâ propositione, terminus vero qui cum eodem medio unitur in minori, dicitur minor extremitas. Medius autem terminus sic vocatur, quod sit vinculum quo duo extrema connectuntur, unde licet medius terminus sit alterum extrellum in utrâque præmissâ, est tamen medium comparatione duorum terminorum, qui in illo junguntur. In propositione autem negativâ dicitur medium removens seu medium remotivum, vel indicans duo non connecti inter se, quia non connectuntur cum illo.

III.
Forma syllogistica est apta dispositio terminorum & propositionum ad concludendum, & est forma quadam artificialis respectu propositionum & terminorum inter se certo ordine dispositorym; sicut dispositio partium domus aut navis est forma illarum artificialis.

Figura, quæ parum à syllogismi formâ discrepat, est congrua dispositio mediij cum extremitatibus in præmissis, in subjectione, & predicatione, ad aliquid aptè concludendum.

Hæc figura triplex assignatur ab Aristotele primo Prior. Prima, quando medium in majori est subiectum, & prædicatum in minori, ut, omnis homo est

animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal. Secunda, in qua medium in utrâque præmissâ est prædicatum, ut, nullus lapis est homo, Petrus est homo, ergo Petrus non est lapis. Tertia, quando medium in utrâque præmissâ est subiectum, ut, omnis homo est animal, omnis homo est risibilis, ergo aliquod animal est risibile. Ad quarum diversas rationes memoriam melius retinendas deserbit hoc carmen Dialecticum:

*Sub præ prima, bi præ secunda, tertia bi sub:
quarta enim figura, quæ Galeni dicitur, in qua me-
dius terminus est prædicatum in majori, & subje- Figura
ctum in minori, ut, aliquis homo est animal, omnis ani- Galeni ad
mal est sensibile, ergo aliquis homo est sensibili, in re non præ-
differt à prima figura, sed solum habet pro majori
eam propositionem quam alia habet pro minori,
sive inveniuntur tantum præmissæ, quæ fortasse
de causa de illa Aristoteles mentionem non fecit.*

Modus denique est debita dispositio propositionum in quantitate & qualitate, quo nimirum loco Modus syllogismorum statuantur propositiones universales, quo particulares, quo affirmativæ, quo negativæ. Modi autem principiū novendecim numerantur, alij enim qui confici possent, vel non ad eū utiles sunt, vel ad hos reduci possunt. Hi verò modi ut memoria facilius inhærent, quatuor sequentia carmina panixerunt Dialectici. Quæ ut melius intelligantur, attendendum est ad quantitatem & qualitatem quatuor illustrarum litterarum A, E, I, O. quas suprà disp. præcedente, l. 4. explicuimus. Carmina sunt hæc,

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipon, Celantes, Dabit, Fapesmo, Frisemorum, Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti, Felapton, Disasmus, Datisi, Bocardo, Ferison.

Singula syllabæ singulas significant propositiones: Prima majorem, secunda minorem, tercia conclusionem: ultima vero syllaba in Baralipon, & postea maxime duæ in Frisemorum carmine serviunt, non syllogismo. Primum ergo verbum, seu Barbara denotat syllogismum compactum esse ex tribus propositionibus universalibus. Secundum seu Celarent significat Majorem debere esse universalem affirmativam, minorem universalem affirmativam, conclusionem universalem negativam, & sic de ceteris. Novem primi modi sunt in primâ figura: quatuor priores modi positi in tertio carmine sunt secundæ figure: Quintus in tertio carmine & alij quinque ultimi carminis sunt tertie figure.

Dices, posse optimè concludi ex majori universaliter affirmativâ, & minori singulari affirmativâ, ut, Dubium omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal, ino hic frequentissimus videtur in scholis argumentandi modus, ergo datur alius modus perfectus in primâ figurâ præter quatuor, sive erunt quinque; sola enim diversitas quantitatis in alterâ propositione sufficit ad variandum modum, ut constat in Barbara & Darij, ergo assignari debet alius modulus in primâ figurâ a Darij distinctus, singularis enim quantitas est distincta à particulari, ut supra dicimus.

VI.
Resps. hoc argumento convinci, posse addi alium modum directè concludentem in primâ figurâ, ex majori universali, & minori singulari, omissoz tamen est ab Aristotele, quia revocari potest ad Darij, concutus vel in eo directè collocari, Propositione enim particularis accipi potest negativè, ut sit eadem ac non universalis, non enim sunt multiplicandi tot modi, praesertim cum sint admodum similes, deessent enim vocales ad tot diversos modos ostendendos.

VII.
Ex his perfecti solum censentur quatuor illi primi modi in primâ figurâ Barbara, Celarent, Darij, Ferio, reliqui vero imperfecti, hoc est, non ita coordinati, ut ex ipsâ terminorum & propositionum dispositione

quædam est modis directè, sive per se, qui imperficiuntur.

IX.
Ex his perfecti solum censentur quatuor illi primi modi in primâ figurâ Barbara, Celarent, Darij, Ferio, reliqui vero imperfecti, hoc est, non ita coordinati, ut ex ipsâ terminorum & propositionum dispositione

quædam est modis directè, sive per se, qui imperficiuntur.

positione statim appareat bonitas consequentiae, seu evidentia conclusionis, quod tamen in primis quatuor contingit. Unde reliqui cum aliquanto obscurius denotent illationem seu benitatem consequentiae, ad aliquem ex quatuor illis primis reducuntur, ut veritas in ijs contenta clarius innescatur.

- X.
Quid sit
concludere
directe, vel
indirecte.
- Conclusio
indirecta.
- Conclusio
directa.
- Ex his modis aliqui vocantur directi, & dicuntur directe concludere, alij indirecti, & concludere indirecte. Directe concludunt illi in quibus in conclusione prædicatur major extremitas, & subjicitur minor, seu quod idem est, terminus, qui erat in majori conjunctione medio termino, prædicatur, & qui erat cum eo conjunctus in minori subjicitur: Ex: g. *omnis color est visibilis, albedo est color, ergo albedo est visibilis.* E contra indirecte concludere dicuntur illi in quibus vice versa minor extremitas seu terminus in minori repertus prædicatur, & major extremitas seu terminus repertus in majori subjicitur, ut, *omne animal est vivens, omnis leo est animal, ergo aliquod vivens est leo,* haec est indirecta conclusio in *Baralipton*; directa autem est haec, *ergo omnis leo est vivens*, quæ est conclusio syllogismi in *Barbara*. In hoc enim differunt, quinque postremi modi primæ figuræ à quatuor primis ejusdem, quod hi concludant directe, illi indirecte.

SECTIO IV.

De Reductione Syllogismorum.

I.
Syllogismi
religio re-
ducuntur
ad unum
ex quatuor
primi.

H.
Reductio
syllogismo-
rum duplex,
offensiva,
& per im-
possibile.

III.
Exempla
syllogismo-

Cum syllogismi imperfecti, quales ut diximus censentur omnes, præter quatuor primos modos primæ figuræ, non ita sint evidentes & perspicui, reduci solent ad aliquem ex quatuor illis primis modis, ut si quis consequentiam negaverit, dum reducuntur ad unum ex his, claritate convictus fateatur quod antea negabat. Hæc autem reductio quo pacto fiat, nunc ostendendum.

Reductio itaque duplex est, *Offensiva*, & per *Impossibile*. Pro his intelligendis nota primò, quatuor modos perfectos ab his quatuor literis iachoiri, B, C, D, F. quilibet ergo modus ex imperfectis ad eum perfectum reduci debet, qui ab eadem cum ea litera incipiat, ut si à B, ad *Barbara*, si à C, ad *Celarent*. Secundò notandum, in verbis illis in carminibz positis non solum habendam rationem vocalium A, E, I, O, sed etiam harum quatuor consonantium, S, P. M. C. Videndum enim quæ harum in medio cuiusque dictiōnis reperiatur, ex eo enim colligitur quo pacto modus ille sit reducendus: si enim dictio habuerit C in medio, ut *Baroco*, *Bocardo*, significatur converti solum posse modum illum per *Impossibile*: S. denotat propositionem significatam per vocalem proximè præcedentem converti debere simpliciter, mutata scilicet subiecto in prædicatum, & prædicato in subiectum, manente tamen eadem quantitate & qualitate, ut in *Cesare* major convertenda est simpliciter, in *Camestres* minor & conclusio, quia in hoc verbo S sequitur duas posteriores syllabas, P. significat propositionem designatam per vocalem immediatè præcedentem converti debere per accidens, mutata nimis quantitate, sicut in *Darapti* minor debet ex universali fieri particularis, mutato subiecto in prædicatum, & prædicato in subiectum. M. ubique reperitur, denotat transponendas esse præmissas, ita ut major fiat minor, & minor viciā major. Has regulas memoriae gratiā congesserunt Dialectici in hæc carmina.

Simpliciter verti vult S. P. vero per accidens.

M. vult transponi, C per *Impossibile* duci.

Exemplis res fieri clarior, quare pro singulis hic unum vel alterum subjeciemus. *Cesare* ergo reduci-

R. P. Th. Comptoni Philosopia.

tur ad *Celarent*, homo modo,

CE Nullus lapis est animal.

Cesare. SA Omnis homo est animal, ergo

RE Nullus homo est lapis.

rum, qui
ad alijs re-
ducuntur.

Littera C de notat hunc syllogismum reducendum

ad *Celarent*, quod hoc modo fit: major ob litteram S, quæ immediate sequitur primam syllabam, con-

verti debet simpliciter, ab universali negativâ in a-

liam universalem negativam mutato prædicato in *Celarent*,

subiectum, & subiecto in prædicatum, ut, *nullus la-*

pis est animal; nullum animal est lapis, & fit ex *Cesare*

Celarent hoc ratione,

CE Nullum animal est lapis;

Celarent. LA Omnis homo est animal, ergo

RENT, Nullus homo est lapis.

Darapti reducitur ad *Darij*, hoc modo,

DA Omnis homo est animal,

Darapti. RAP Omnis homo est risibilis, ergo

TI Aliquod risibile est animal.

Littera D significat reduci debere ad *Darij*, P. minorem convertendam per accidens, mutata scilicet u-

niversali affirmativâ in particularem affirmativam,

subiecto mutato in prædicatum, & prædicato in sub-

iectum, hoc modo,

DA Omnis homo est animal,

Darij. RI Aliquod risibile est homo, ergo

I. Aliquod risibile est animal.

Camestres ita reducitur ad *Celarent*,

CA Omnis leo est animal,

Camestres. MES Nullus lapis est animal, ergo

TRES. Nullus lapis est leo.

Littera C. denotat reduci debere ad *Celarent*, S. post duas ultimas vocales significat minorem & conclusionem convertendas esse simpliciter, ita ut prædicatum fiat subiectum, & subiectum prædicatum, manente eadem quantitate & qualitate, & M significat transponendas esse præmissas, ut major fiat minor, & minor major, hac ratione,

CE Nullum animal est lapis,

Celarent. LA Omnis leo est animal, ergo

RENT. Nullus leo est lapis.

In *Fapesmo* cum hæc tresliteræ reperiantur P. S. & M. VI. ut reducatur ad *Ferio* à cuius litera incipit, primò, ob *Fapesmo* M. debent præmissæ transponi, ac major fieri minor, & è contra, ob P. prima propositio debet converti per accidens, mutata scilicet quantitate, & prædicato facto subiecto, ac subiecto prædicato, deinde seunda propositio ob S. debet converti simpliciter, ut in his exemplis.

FA Omnis equus est hinnibilis,

Fapesmo. PES Nullus homo est equus, ergo

MO Aliquod hinnibile est homo.

Sic reducitur ad *Ferio*

FE Nullus equus est homo,

RI Aliquod hinnibile est equus, ergo

O. Aliquod hinnibile non est homo.

Dices, litera P. non rectè constituitur post tertiam

syllabam in *Baralipton*, nam significat propositionem significatam per literam immediatè præcedentem

converti debere per accidens, quod tamen est contra regulas supra assignatas, nam I. indicat propositionem particularem convertendam esse simpliciter,

juxta illud *simpliciter feci*. Resp. propositionem particularem absoluè sumptam regulariter non possi converti nisi simpliciter, si vero sumatur ut fa-

cta ex conversione propositionis universalis in il-

lam antea per accidens conversæ, sic per accidens etiam poterit iterum converti in eandem universal-

lem. Conclusio autem in *Baralipton* nihil aliud est quam indirecta conclusio in *Barbara*, conversa per accidens ex universali affirmativâ in particularem

affirmativam, ut in *Barbara*.

C

Barbara.

BAR Omnis homo est animal,
Barbara. BA Omne rationale est homo, ergo
RA Omne rationale est animal.

In Baralipiton.

BA Omnis homo est animal.

Baralipiton. RA Omne rationale est homo, ergo

LIPTON. Aliquod animal est rationale.

*Conclusio
in Barbara
& Baralipiton.*

Ubi conclusio posterioris non est alia quam indirecta conclusio prioris conversa per accidens. Poterit ergo iterum reduci per accidens ad Materiam conversam, & dici, ergo omne rationale est animal. Quod tamen nisi in hoc particulari casu à Dialecticis non admittitur.

Hæc de Reductione Ostensiva syllogismorum, quæ nihil aliud est quam redutio per conversiōnem aut transpositionem præmissarum, ut vidi mus.

VIII.
*Quia sit
reductio per
impossibile.*

Reductio per Impossibile est, cum ita reducitur imperfectus syllogismus ad perfectum, ut qui conclusionem imperfecti negaverit, cogatur admittere duo contradictoria vel contraria simul vera. Ex opposito enim conclusionis quod concedit respondens, & unā præmissā antea concessā, cogetur admittere conclusionem contradicentem alteri ex præmissis prius concessis, & propterea vocatur reductio per Impossibile, quia est impossibile rem simul esse & non esse, ac proinde etiam repugnat simul affirmari & negari.

IX.
*Quatuor
modi
primi modi
prima figura
ob claritudinem
reduci non
possunt,*

Hæc Reductio non est pro quatuor primis perfectis modis primæ figuræ, hi enim sunt in Logicâ prima principia, nec si negentur, probari possunt à priori nisi per principia illa prima Metaphysicæ quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se. Ratio est, quia omnis conclusio in alijs modis perfectis est minus clara quam in his quatuor, ergo frustra per illos probabuntur, qui enim perfectos & claros negaverit, facile negabit imperfectos & obscuriores.

X.
*Notandum
circa reduc-
tionem per
impossibile.*

Pro reducendis ergo modis imperfectis primæ figuræ, id observandum, ut pro majore assumatur contradictoria propositionis negatæ, pro minori ponatur major prioris syllogismi, sicque pro conclusione inferetur oppositum minoris prius concessæ, atque ita efficietur ut idem simul neget & affirmet. Exem. g. hic syllogismus in Baralipiton:

BA Omne animal est vivens,
Baralipiton. RA Omnis homo est animal, ergo
LIPTON. Aliquod vivens est homo.

Sic reducitur ad Celarent,

CE Nullum vivens est homo,

Celarent. LA Omne animal est vivens, ergo

RENT. Nullum animal est homo.

En oppositum minoris concessæ inducitur in conclusione, nec majorem negare potest respondens, quia est contradictoria conclusionis, quam antea negavit, nam si illam neget, concedet duas contradictorias esse simul falsas, minor etiam est eadem cum majore prioris syllogismi, & ibi concessa, ergo nihil negari poterit, sicque aperte convincitur respondens.

XI.
*Quomodo
reducatur
per impossibili-
te Celantes.*

In Celantes non servatur directè hic ordo, nam reducitur per Impossibile sumptâ pro labore eâ propositione que antea erat minor, contradictoria vero conclusionis assumitur pro minore, & pro conclusione infertur contradictoria majoris conversæ simpliciter, ut

CE Nullus equus currit

Celantes. LAN Omne hinnibile est equus, ergo
TES. Nullum currens est hinnibile.

Hoc modo reducitur ad Darij,

DA Omne hinnibile est equus,

Darij. RI Aliquod currens est hinnibile, ergo

I. Aliquod currens est equus.

Quæ conclusio est contradictoria hujus, Nullum currens est equus, hæc autem convertitur simpliciter cum illâ nullus equus currit, quæ fuit major concessa in priori syllogismo. Ad quæ memoriam retinenda, duo hæc carmina composuerunt Dialectici pro modis imperfectis primæ figuræ,

Major fit minor, & fit contradictione major,

Excipe Celantes in quo convertitur ordo.

Pro secunda item & tertia figurâ, hæc carmina deserviunt:

servant majorem, variatq; secundam minorem:

Tertia majorem variat, servatq; minorem:

Hoc est, in secundâ figurâ eadem manet major in utroque syllogismo, pro minori sumitur contradictione conclusionis negatæ, & pro conclusione inferitur contradictionis minoris prioris syllogismi, quæ tamen antea fuit concessa: & hac ratione respondens duas contradictiones cogetur admittere, ut constat in hoc syllogismo in Baroco.

BA Omnis homo est risibilis,

Baroco. RO Aliquis equus non est risibilis, ergo

CO. Aliquis equus non est homo.

Si quis hanc conclusionem neget, sic reducitur ad Barbara.

BAR Omnis homo est risibilis

Barbara. BA Omnis equus est homo, ergo

RA. Omnis equus est risibilis.

In tertiat figurâ major, quæ est varianda, sit contradictione conclusionis, minor maneat eadem in utroque syllogismo, & conclusio sit oppositum majoris Modus reducendi per impossibile in tertia figura.

Ut autem cognoscatur ad quem modum ex perfectis imperfecti syllogismi reducendi sint, omissis alijs, facillima, meo iudicio, ratio est ex dispositione præmissarum secundum regulas jam traditas. Si namque assumendo contradictionem conclusionis pro alterâ præmissâ, & alteram retinendo, inventiantur præmissa esse duas universales affirmatiæ, reducetur syllogismus ad Barbara, si inventiarunt una præmissa universalis negativa, & altera universalis affirmativa, reducetur ad Celarent, & sic de Darij & Ferio.

SECTIO V.

De syllogismo Expositorio, Hypotheticæ, & Modalis.

Syllogismus expositorius (sic dictus tum quodd ita clarus sit, ut rem oculis videatur expondere, tum quodd exponat syllogismum constantem termino communī) est syllogismus habens pro medio terminum singularem, ut, hic homo currit, Petrus est hic homo, ergo Petrus currit. Terminus vero singulare duplex est, incommunicabilis ut Petrus, hic homo, &c. & communicabilis, qualis est Essentia Divina, quæ eadem numero identificata invenitur cum tribus Personis Divinis realiter inter se distinctis. Ut ergo syllogismus expositorius contans hoc termino singulari communicabili, seu Essentia Divina concludat, ni abilis, debet medius ille terminus distribui saltu in una & communis præmissarum, ut, omne quod est Essentia, est Pater &c. ut supra declaravimus sec. 2. & in hoc est differentia inter terminum singularem communicabilem, & terminum singularem incommunicabilem. Hic syllogismus confici potest in varijs modis & figuris, & etiam reduci sicut alij.

Syllogismus hypotheticus est, cuius vel ultraquæ vel altera saltu præmissa est propulsio hypothetica, ut, vel Petrus currit, vel Paulus loquitur, sed Paulus non loquitur, ergo Petrus currit: de quo id solum notandum,

tandum, reduci debere ad eum modum ad quem
reducuntur illius categoricæ.

Declaratur natura syllo-
gismi moda-
lii.

Modalis est, cuius una vel utraque præmissa fue-
rit modalis: in quo id cavendum, ne mutetur sup-
positio copulatae in distributivam, unde non valet
hic syllogismus, vitare omne peccatum veniale est im-
possibile, sed mendacium jocosum est peccatum veniale,
ergo vitare mendacium jocosum est impossibile. Ratio est,
quia suppositio copulata majoris mutatur in distri-

butivam in conclusione, cum cuilibet particulari ap-
plicetur idem prædicatum quod anteä applicabatur
omnibus collectim sumptis, seu toti collectioni.

De fallaciis nihil h̄c necessariō addendum judico,
vel quia multæ detectū faciles sunt, vel quia suis
quasque locis anteā deteximus.

Hic ergo disputationum Introductionis ad Logi-
cam finis esto. Nunc ad paulò, imò haud paulò
majora pergamus.

IV

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

C 2

DISPU